

New public management er IKKE død

”New public management er IKKE død, i hvert fald ikke i uni- og forsker-verdenen, tværtimod. Den har bare ramt uni-sektoren med en vis forsinkelse – sent set i forhold til, at ledere og managementfolk i den offentlige sektor påstår, at NPM er på vej ud, fordi dens målstyring og kontrol har vist sig at være utidssvarende på arbejde, som kræver selvstændighed og selvstyring,” siger den svenske politolog **Shirin Ahlbäck Öberg**.

”Hidtil har uni-sektoren undvejet at blive underlagt grove NPM-regimer, formentlig fordi uni'er er gamle institutioner med en vis inert, og fordi det er vanskeligt at måle (kvaliteten og økonomien i) forskning og undervisning. Samtidig kræver jobbet som forsker og underviser særlige frihedsgrader, som ikke harmonerer med NPM's kontrol-regime; det er en selvdisponeret arbejdsform uden faste arbejdstider”, siger hun og tilføjer:

Men samtidig er sektorens økonomi nu blevet så stor, at Finansministeriet kræver mere styring og kontrol.”

NPM: Det stærke lederskab og økonomistyring

FORSKERforum har forelagt de aktuelle danske styringsreformer for den svenske politolog: Der skal indføres ministerudpegning til bestyrelsesposter. Og bevillingsmodellen skal ændres, så der kommer flere konkurrence- og relevanskriterier. Og det er helt i overensstemmelse med NPM-lærebøgerne:

”Ministerudpegning vil i princippet betyde 'linjestyring' fra minister til institutleder, og det er helt i overensstemmelse

med NPM's stærke tiltro til den stærke og rationelle ledelse. Her skal der være en hierarkisk struktur med linjestyring på bekostning af den faglige sagkundskab i organisationen,” forklarer hun.

”Og den nye bevillingsmodel, som indbygger forskellige konkurrence-parametre, er helt efter NPM-lærebogen. Centralt bliver et jobtaxameter, hvor studier belønnes for høj beskæftigelsesgrad. Der skal konkurreres om bevillinger. Det er en incitamentmodel med målstyring mod bestemte målbare succeskriterier (jobrelevans). Og disse nye incitamenter påvirker uni-ledelsernes prioriteringer og adfærd, hvilket også er NPMs målsætning.”

Ubalance: Forvaltningsprincipper tager over

Det har altid været en irritation hos embedsmænd i Finansministeriet, at sektoren haft særstatus som relativt (økonomisk) ustyrlig.

Historisk har problemet været løst i en styringsdualisme i uni-sektoren. Det har været pragmatisk opdelt. På den ene side skal selve forvaltningen (af løn og drift) køres som andre statslige institutioner. Men på den anden side skal dette tage hensyn til Akademias særlige kollegiale selvstyre, hvor den faglige autonomi skal have store frihedsgrader. Der har altid været en spænding mellem disse to styringsprincipper:

”Men der er kommet en ubalance til forvaltningssidens fordel, som i Danmark forstærkes af ministerudpegning og relevanskriterier på bekostning af det faglige.”

jØ

Se analyse s. 20-27

Dannelse eller kompetence 3-5
Erhvervslivet vil have kompetencer, andre vil have dannelse og kultur indbygget i sprogstrategi.

Kan vi alle fyres på småting? 8
Fyring af meriteret professor på småting har ført til protester

Myndighedsbetjening 10
3. udkast til standardkontrakter: 'Lugter fortsat lidt af mundkurv

TEMA: Usikre ansættelser 12-17

Studielektorer 12
Ledelse og tillidsmænd vil gerne have åbnet for fuldtidsundervisere. Men fagforeningerne siger principielt NEJ

Krigsudredere i dilemma 18
En historiker og en politolog skal ud i et politiseret minefelt

ANALYSE: Nye styringssystemer

Ny bevillingsmodel 20
Gersings performancemodel vil indføre jobtaxameter. Men det er teknisk set en superdårlig ide – og politisk ansvarsflugt, siger ekspert i økonomistyring

Ny styringskæde 23
Lækket skuffeplan vil indføre indstillingsudvalg og ministerudpegning til bestyrelsesmedlemmer. Men det gør forskere til embedsmænd, siger svensk forvaltningseksper

CBS: Talentløs ledelse 29
Den nye rektor Johan Roos ville reformere, men det førte til internt oprør. CBS-professor har skrevet historien om, hvad der skete og hvorfor.

INTERVIEW

ADVARSEL: Farlige styringsmekanikker

Regeringen vil revidere taxametersystemet, fordi universiteterne angiveligt har udnyttet det nuværende system økonomisk ved at lukke alt for mange studerende ind på uddannelserne for at få flest muligt penge ud af systemet – og det har ifølge politikerne ført til massiv akademisk arbejdsløshed. Så nu vil regeringen ved økonomiske incitamenter få universiteterne til at satse mest på de uddannelser, hvor der er lav kandidatarbejdsløshed.

Det er korrekt, at antallet af studerende er steget kraftigt de senere år. Men det skete efter politiske krav om store optag og den bedst uddannede generation i Danmark; der blev ikke talt om arbejdsløshed eller muligheden for faldende kvalitet. Derfor var der også stor frustration hos universiteterne, da politikerne vendte på en tallerken og hævdede, at der nu blev uddannet for mange, og at universiteterne ikke var tilstrækkeligt samfundsbevidste, når de uddannede til arbejdsløshed – og at politikerne nu er ”nødt til” at gribe ind og indføre politisk styring i form af dimensionering af fag på baggrund af en – i øvrigt meget tendentiøs – arbejdsløshedsstatistik.

Ifølge lækkede oplysninger om indholdet i en ny bevillingsmodel bliver nyskabelsen et jobtaxameter (hvor uddannelser skal have bevillinger efter fagets beskæftigelsesgrad). Hvor der først blev talt om kvalitet og relevans, ser det ud til, at kvalitetskriterier er udgået (SE SIDE 18).

Det virker paradoksalt, at man ikke vil understøtte hensigten i universitetslovens § 2: **”Universitetet har til opgave at drive forskning og give forskningsbaseret uddannelse indtil højeste internationale niveau inden for sine fagområder.”**

Til gengæld vil ministeren tilsyneladende indføre et nyt kriterium, ’regionale hensyn’, som kan indgå som fordelingskriterium forskellige steder i modellen. Det hensyn må siges at ligge langt fra universitetslovens § 2.

“ Med indførelse af jobtaxameter udsættes universiteterne for en dobbelt benlås, hvis dimensioneringen fortsætter... ”

Da universiteternes ledelser tidligere er gået efter de økonomiske incitamenter, kunne man frygte, at dette taxametertilskud vil føre til endnu mere spredning af lokale campusser med tilsvarende udtynding af forsknings- og undervisningsmiljøerne, og til at universiteterne bevæger sig endnu længere væk fra ambitionen i § 2. Allerede nu kæmper nogle lokale campusser med kontakten til de faglige miljøer på hoveduniversitetet.

Regionale hensyn skal formentlig ses sammen med ministerens ønske om ”relevans” i uddannelserne. Derved kommer taxametersystemet til at indgå i et politisk spil, hvor store lokale arbejdspladser spiller en afgørende rolle, hvilket igen gør den lokale campus ekstremt følsomt overfor de lokale konturer for en enkelt eller nogle få erhvervs uddannelsesbehov. Man kan forestille sig, hvad der ville ske hvis DTU havde oprettet en vindmølleteknisk campus i Lem. Angiveligt skulle et ”geografisk taxameter” tage hensyn til, at det er dyrere at drive små campusser; det

vil sige, at ministeren ønsker at støtte den øgede administration og andre udgifter ved decentralisering. Det går stik imod argumenterne for universitetsfusioner fra 2007, at der ville kunne spares penge ved centralisering, så universiteterne fik flere penge til at forske og undervise for.

Med indførelse af jobtaxameter udsættes universiteterne for en dobbelt benlås, hvis dimensioneringen fortsætter: De bliver pålagt at optage færre studerende på visse fag til en lavere takst. Det vil uundgåeligt føre til økonomisk død for mange fag specielt indenfor humaniora. Der kommer altså til at ske en løbende udvælgelse af forsknings- og uddannelsesområder, som der står i universitetslovens § 2, men ikke af strategiske årsager eller efter en prioritering, som universitetsloven siger, de skal, men på baggrund af de økonomiske principper, som politikerne dikterer. Politikerne tvinger altså universiteterne til at overtræde universitetsloven.

Ved politikerne, hvad de er i gang med at gøre? Hvis også konsulentfirmaet Nextpuzzles rapporters uimodsagte forslag om politisk udpegning af universiteternes bestyrelser bliver til virkelighed, så er de danske universiteter på vej mod en politisk styring, som vi ellers kun kender fra autoritære regimer, som vi helst ikke vil sammenlignes med.

Universiteterne må holdes på den rettelige fremadrettede mission at levere ny viden og forskning i områder, som slet ikke kendes i dag, og hvor det er umuligt at sige noget om, hvor eller hvornår forskningsresultaterne giver bonus. Universiteternes mission for fremtidens samfund er for vigtig til blive styret af kortsigtede politiske strategier!

Dannelse eller kompetence?

Alle vil styrke sproget, men interessenterne har forskellige motiver. Den dominerende argumentation er instrumentel, siger central aktør, der argumenterer for dannelses- og kulturvinklen

Den nationale sprogstrategi skal formuleres af to arbejdsgrupper. Dels en ekspertgruppe, der skal arbejde med, hvordan man skaber bedre motivation for børn og unge i skoler og på ungdomsuddannelser til at blive bedre til fremmedsprog. Dels en embedsmandsgruppe, der skal arbejde med en sprogstrategi på universitetsområdet.

Førstnævnte gruppe har der været stor åbenhed omkring. Det har der til gengæld ikke været omkring embedsmandsgruppen.

RUC-rector Hanne Leth Andersen er involveret i begge grupper. Hun er formand for ekspertgruppen, og så sidder hun i referencegruppen for embedsmandsgruppen, blandt andet sammen med repræsentanter for arbejdsgivere. Et arbejde, hun foreløbig er meget positiv omkring.

”Vi har haft mange gode dialoger og god enighed. Det er ikke et front-præget forum. DI og DA støtter i den grad, at vi får sprog på dagsordenen.”

Generalistkrav: Bredt sprogligt beredskab

Det er dog med lidt forskellige tilgange. Nogle har en instrumentel tilgang om, at sprogfærdigheder skal være relevante for erhvervslivet. Andre bruger argumenter om støtte til dannelse og kulturelle færdigheder.

Hanne Leth: ”Nogle har den oplevelse, at der ikke er noget behov for mere sprog. Men man ved ikke, hvad man går glip af. Når der for eksempel er en krise i et fremmed land, er mange afhængige af engelsksprogede mediers dækning. Det betyder, at man kun får den angelsaksiske vinkel. Men kan man originalsproget, kan man danne sig sit eget indtryk”.

Hvor meget kan du komme igennem med den slags dannelsesidealer?

”Det er også svært. Det er klart, at vi i øjeblikket hælder mod argumenter, der handler om at skabe resultater og tjene nogle penge. Vi vil gerne have succes med eksport og vækst, og så skal vi lige kunne noget tysk og kinesisk. Så sprog indgår også i den strategi.”

Og det synspunkt gør sig også gældende i forhold til de helt små sprogfag, som Hanne Leth mener bør opretholdes som et beredskab.

”Det er jo skræmmende, hvis vi har en krise i et land, at vi ikke har nogen eksperter, der kan forstå sproget og forklare, hvad der foregår. Det bør være på universitetet, man opretholder sådan et beredskab.”

lah

Se side 6

Dansk sprogstrategi

Regeringen har nedsat to arbejdsgrupper for at formulere en national sprogstrategi. Den ene er en ekspertgruppe, som skal arbejde med helheden. Den anden er en embedsmandsgruppe, som skal komme med anbefalinger på uni-området. Den gruppe

Ekspertudvalget har rektor Hanne Leth Andersen - mag.art. i romansk filolog, ph.d. i fransk sprog – som formand. Det er et tværministerielt udvalg, som omfatter både Uddannelsesministeriet med uni'er og Uddannelsesministeriet med folkeskoler og gymnasier. Udvalgets opgave er at komme med anbefalinger til, hvordan der skabes bedre sammenhæng mellem uddannelsesudbud og behovet for sprogkompetencer i Danmark.

Ekspertudvalget holdt en konference i november. Udvalget skal komme med sine anbefalinger i januar.

Embedsmandsgruppens arbejde med uni-området foregår i dyb tavshed.

SE SIDSTE NYT PÅ
forskerforum.dk

**FORSKER
FORBUNDET**

Forskerløftet

Stortinget er valgt av folket for å gjøre vanskelige prioriteringer på samfunnets vegne. Ulike hensyn og interesser skal veies mot hverandre, før det tas beslutninger som skal stå seg over generasjoner.

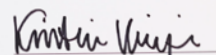
Slike politiske avgjørelser krever et solid kunnskapsgrunnlag, og en åpen holdning til denne kunnskapen. Forskningsresultater er nesten aldri endelige og entydige. Det er et gode for politikken og samfunnsdebatten at våre fremste folkevalgte søker uavhengig forskning og fagkunnskap.

På vegne av mitt parti oppfordrer jeg forskere til å delta i det offentlige ordskiftet og gjøre sin forskning synlig – også når forskningen peker i en annen retning enn partiets ståsted.

For å bidra til en opplyst valgkamp og en kunnskapsbasert politikk for den neste stortingsperioden, vil vi forplikte oss til å:

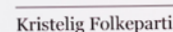
- ✓ forsvare den akademiske friheten – i Norge og i andre land. Akademisk frihet er avgjørende for forskning av høy kvalitet og en opplyst samfunnsdebatt
- ✓ bestrebe oss på å sitere forskere korrekt og gjengi forskningsresultater på en god måte
- ✓ ikke bevisst skjule sentrale forskningsresultater vi vet eksisterer, selv om de ikke er i samsvar med vårt politiske syn

Arbeiderpartiet

Høyre

Fremskrittspartiet

Senterpartiet

Kristelig Folkeparti

Venstre

Sosialistisk Venstreparti

Miljøpartiet De Grønne

Samtlige stortingspartier i Norge undertegnede 15 november Forskerløftet, som er en principerklæring om støtte til akademisk frihet og en oppfordring til

forskerne om at delta i samfunnsdebatten. Kunne sådan noget ske i Danmark?

'Fremtidsminister' ...

Søren Pind er kendt som en partyabe – her optrådte han ved Cirkusrevyens midtvejsfest i sommer

"Jeg har jo for vane at give ministerier nye navne, og nu skal jeg så være 'fremtidsminister'. Det glæder jeg mig til. Det er spørgsmål, som vi alle sammen stiller os. Hvad skal vores børn leve af, og hvordan skal det gå", lød Søren Pinds friske kommentar tre timer efter at han var udpeget som ny uddannelses- og forskningsminister.

Det friske svar var et modspil til journalisters lede spørgsmål om ikke det er en deroute at gå fra posten som justitsminister til at bare at være minister for luftige sager og højpander.

Søren Pind er den tredje minister på området inden for et par år. Og ligesom de to andre er han ikke belastet af at vide noget om uni'er eller den akademiske verden. Han har godt nok en juragrad, men har aldrig været i nærheden af Forskningsudvalget, Videnskabsudvalget eller Uddannelsesudvalget, som behandler uni-sektorens anliggender i Folketinget.

CV for Søren Pind:

Født 20. november 1969 i Herning, søn af tandlæge Torben Pind og fysioterapeut Jytte Pind.

Uddannelse og erhverv:

Cand.jur., Københavns Universitet, 1997.

Student, Bornholms Amtsgymnasium, 1988.

Manuduktør i statsret, Københavns Universitet, fra 1999 til 2005.

Projektleder, Waterfront Communications, fra 1997 til 1998.

Medlemsperiode Folketinget:

Folketingsmedlem for Venstre i Københavns Storkreds fra 13. november 2007.

Folketingsmedlem for Venstre i Østre Storkreds fra 8. februar 2005 til 13. november 2007.

Tidligere ministerier:

Justitsminister fra 28. juni 2015.

Minister for flygtninge, indvandrere og integration og minister for udviklingsbistand fra 8. marts 2011 til 3. oktober 2011.

Minister for udviklingsbistand fra 23. februar 2010 til 8. marts 2011.

ÅRETS SPØRGSMÅL: Hvad koster uni-styring?

Ministeriet har et større "serviceeftersyn" i gang, som skal føre til mere effektive styringsredskaber fra ministerium til uni-ledelser.

Men Henrik Dahl fra Liberal Alliance vil gerne vide, hvor mange ressourcer, der faktisk bruges på styring. Han har stillet et spørgsmål, som vil sætte Uni-ministeriets embedsmænd på noget af en prøve, dels hvordan de teknisk vil beregne det og dels på at afkode de mange lag i spørgsmålet, som er på mange linie og sætninger – med hele 14 kommaer ...

For forståelsens skyld har FORSKERforum delt spørgsmålet op i tre afdelinger:

"Vil ministeren oplyse de årlige udgifter til styringen af universiteterne, når der med 'styring' bl.a. forstås tilsyn, akkreditering, regulering, personale, ansættelser, økonomi, revision, indgåelse af kontrakter samt administrative indberetninger, som f.eks. opgjort af DEA i 'Oplevelse af styring på de videregående uddannelser' fra 2016,

og der ved 'udgifter' bl.a. forstås de administrative ressourcer, der bruges til at udøve styringen herunder i Uddannelses- og Forskningsministeriet og underliggende styrelser, Rigsrevisoren m.m. samt de udgifter som universiteterne bruger på at efterleve den styring de bliver pålagt,

og ministeren bedes i sin besvarelse opgøre udgifterne til styring ud fra universiteternes egne estimater på resourceforbruget, så summen af udgifterne udgør myndighedernes udøvelse af styringen og universiteternes efterlevelse af styringen?

(Uddannelsesudvalget, spm. 47)

Alle elsker sprogene – ingen

REPORTAGE. Industrien er vilde med sprogfolk, men arbejdsløsheden på sprogfagene er høj og lønnen er lav.

Ministeriet har adgangsbegrænset sprogfagene. Og det skal alt foreløbig parkeret i diskussion om en sprogstrategi

Der var paradokser i luften, da mere end 200 interessenter mødtes på Nationalmuseet for at diskutere den nye nationale sprogstrategi, under udarbejdelse. Men det var en konference på mystisk baggrund:

På den ene side kunne det lyde som om, sproguddannelserne og deres dimittere går en stor fremtid i møde. Danske virksomheder tørster efter ansatte med sprogkunderskaber, og ungdomsuddannelserne kommer også til at mange sproglærere.

”When you talk to a man in his language, it goes to his heart”, citerede **uddannelsesminister Ulla Tørnæs** Nelson Mandela for, da hun i sin indledende tale skulle prise sprogkunderskabernes lyksaligheder. Hun glemte heller ikke småfagene: ”Vi har brug for klassisk græsk til at forstå vores forhistorie. Vi har brug for eskimologi for at forstå Danmarks rolle i rigsfællesskabet”.

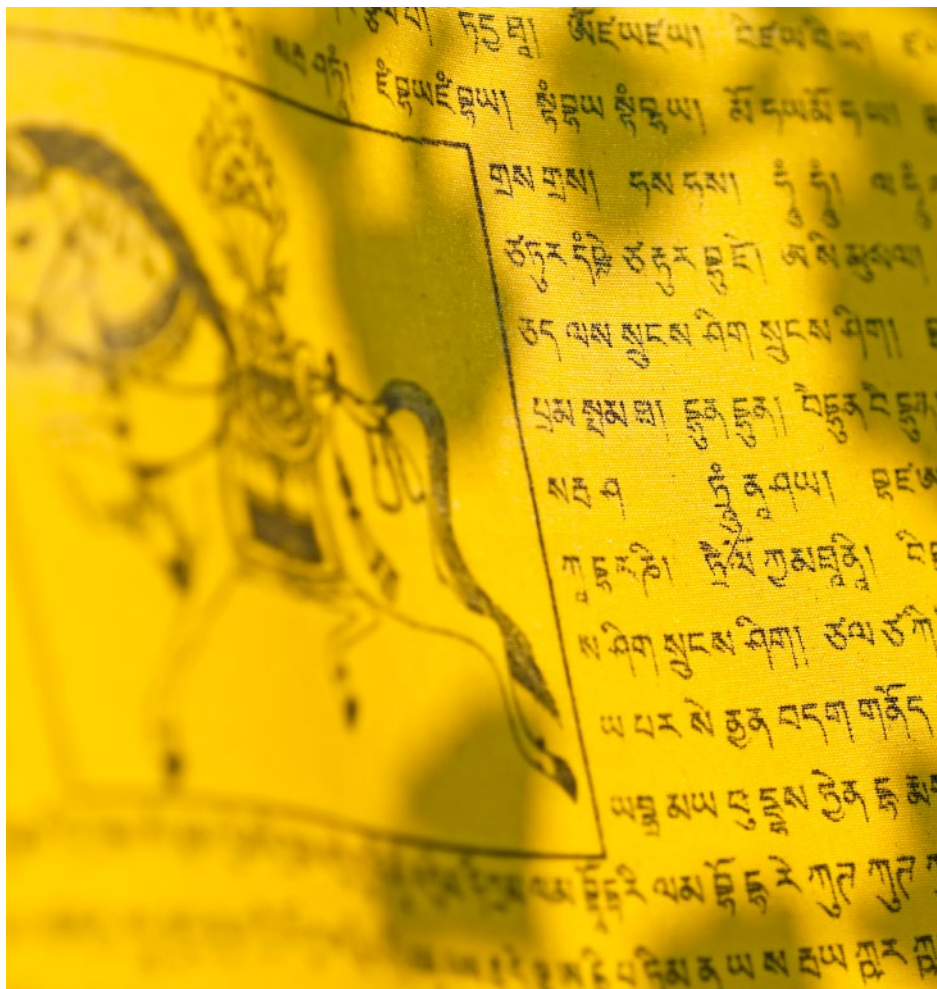
Hvorfor adgangsbegrænsede?

Men hvis almene sprogfag er så vigtige, hvorfor skulle de så dimensioneres så voldsomt, sad nogen måske og tænkte. Og hvis småfagene tjener et formål, hvorfor finansieres de så efter en model, hvor universiteterne egentlig ville stå sig økonomisk bedst ved at lukke skidtet? Den overvejelse ramte muligvis også et par af tilhørerne.

Modsætningerne kom også frem i oplægget fra **Nils Agerhus**, Styrelsen for Videregående Uddannelses direktør, der havde til opgave at fremlægge de mere nøgne facts omkring sprogfagene og deres arbejdsmarked.

”Der tegner sig et lidt pudsigt billede. For samtidig med at der er en stigende efterspørgsel af kandidater med sprogkompetencer, er der også en stigning i ledigheden, og en dimittend-ledighed, der ligger markant over det generelle niveau,” fortalte han.

Og lav løn får de søreme også, sprogkandidaterne. Præcis de faktorer, der gør, at der som følge af dimensioneringsplanen skal uddannes færre af dem.

Har vi brug for, at nogen læse tibetansk og andre små sprog? Og har vi råd?

KU-prodekan: Taxameterløft

Sprogdøden hærger på universiteterne, kunne man for nyligt læse på forsiden af Berlingske Tidende, efterfulgt af en opgørelse, der viser at antallet af sproguddannelser i Danmark er faldet med 40 procent over de seneste ti år. Og ministeren kunne ved konferencen konstatere, at der sidste år kun dimitterede i alt 25 cand. mag'er i tysk og 11 i fransk.

”Der er brug for taxameterløft. Sproguddannelser får laveste taxameter, men burde få som musik eller matematik,” lød en kommentar fra salen, signeret KU-prodekan Jens Erik Mogensen fra hum, formand for KU's styregruppe for den sprogstategiske satsning.

Men det argument købte ministeriets Nils Agerhus ikke: ”Det man skal huske er, at det er langt fra kun spørgsmål om bevillinger. Vi ser store frafald som stiller spørgsmålstegn ved indholdet, og det, der lukker uddannelserne er svigtende søgning,” responderede Agerhus.

Hermed kom han ind på et andet tema på konferencen og i oplægget til den nationale sprogstrategi: Hvordan kan man gøre sprog attraktivt blandt de unge i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne?

RUC-rector Hanne Leth Andersen er formand for den arbejdsgruppe, der skal udarbejde en sprogstrategi for folkeskoler og ungdomsuddannelser. Og hun nævnte blandt andet behovet for en mere

Kan man samarbejde sig til rentabilitet og med hvem? De spørgsmål stillede småfagene sig selv på sprogstrategi-konferencen

brugsorienteret tilgang til fremmedsprogene:

”I Danmark er vi traditionelt rigtig dygtige til grammatik. Men måske har vi været lidt for glade for at undervise i det, vi selv er gode til”.

Industrien: Giv sprogfagene flere penge

Arbejdsgiverne vil gerne have sprogfolk. Det slog deres repræsentant – DI's uddannelseschef **Charlotte Rønhof** – fast. Hun havde fået lavet en rundspørg blandt DI's medlemsvirksomheder med internationale interesser, og her svarede 71 procent, at de havde brug for medarbejdere med sprogegenskaber. 15 procent svarede sågar, at de havde tabt ordre på grund af mangel på sprogkompetencer i virksomheden.

Hvorfor ledigheden så er så relativt høj og lønnen så relativt lav blandt sprogkandidater – ja, det kom hun ikke lige ind på.

Til gengæld kunne hun komme med en populær opfordring, nemlig til at man tilførte flere midler til sproguddannelserne.

Tørnæs: Flere penge til at uddanne undervisere

Og Ulla Tørnæs havde faktisk også sprogpenge med i tasken. Nogle dage før konferencen havde hun landet en politisk aftale, der begrænser muligheden for at tage mere end en uddannelse. En del af proventet – 30 millioner kroner i 2018 og herefter 15 millioner kroner årligt – skal gå til at styrke sproguddannelserne, fortalte hun.

”Kan du løfte sløret, Ulla, for, hvad pengene tænkes brugt til?” spurgte **lektor Tine Roesen** fra TORS-instituttet på KU, hvor man finder landets største koncentration af småfag. Men havde hun håbet på en småfagpulje i denne bevilling, blev hun skuffet.

”Jeg ser helst, pengene bruges til at løfte det, vi finder ud af i samarbejdet her. Men det, vi er enige om, er, at det skal gå til underviserne – til læreruddannelsen og til sproguddannelser på universitetet med henblik på gymnasielærerjobbet.”

lah

De helt små sprogfag på universiteterne er nødt til at søge samarbejde – enten med hinanden, eller med andre institutioner. Ellers kan de ikke opnå den kritiske masse, der er nødvendig, dels for at få økonomien til at hænge sammen, dels for at bevare et attraktivt studiemiljø.

Sådan lød oplægget fra **prodekan Niels Lehmann fra AU Arts**, som var ordstyrer på konferencens workshop om småfagene.

”Vi er presset på økonomien. Og når man rykker på økosystemet, hvor de store fag hjælper de små, så bliver de små yderligere truet. Det andet er, at vi har svært ved at tiltrække studerende, og de gode studerende vælger andre veje. Derfor er vi presset til at snakke om, hvordan vi arbejder sammen,” sagde Lehmann.

Han opstillede selv en række variationer af samarbejder: lokalt samarbejde med andre sproglige eller merkantile uddannelser; samarbejde med sproguddannelser på andre universiteter; samarbejde med sproguddannelser i andre lande; og endelig samarbejde med sprogfag på professionshøjskoler.

Med den tiltagende sprogfags-død er tendensen, at små uddannelser bliver samlet nogle få steder i landet. Men risikoen er, at det samlet set giver færre studerende. Undersøgelser viser nemlig, at danske unge generelt ikke er villige til

at rejse efter en uddannelse. Hvis den ikke oprettes i den by, der gerne vil bo i, finder de et andet studium, fordi de ikke er interesserede i regionsflytning, påpegede flere kyndige i workshoppen.

De mellemstore fag og de rigtige småfag

Nogle fag er imidlertid så små, at rationaliseringsmulighederne stort set er ikke-eksisterende. **Tine Roesen fra TORS-instituttet** på KU gjorde opmærksom på, at man må skelne mellem mindre sprogfag som eksempelvis spansk, og så ”rigtige” småfag. Og for de sidste er det reelt ikke en mulighed at eksistere på de gængse uddannelseskommercielle vilkår.

”Hvem skal drive den underskuds-virksomhed? Hvorfor skal KU redde polsk, når AU har lukket den? Det nytter det ikke, at vi er sat i konkurrence med hinanden. Der er nogle småfag, der bare skal være små,” sagde hun og tilføjede, at man ikke der har dårlige erfaringer med små studiemiljøer.

Og KU-lektoren fik opbakning fra DI's **Charlotte Rønhof**:

”Fra vores side er det tænkt som et beredskab, lige som vi har myndighedsberedskab. På andre områder beslutter man på regeringsniveau, hvad vil vi vide noget om – eksempelvis fødevarer. Jeg forestiller mig på samme måde, at man beslutter, hvilke sprog man skal have. Og så behøver der for den sags skyld ikke være så mange studerende.”

lah

“

På andre områder beslutter man på regeringsniveau, hvad vil vi vide noget om – eksempelvis fødevarer. Jeg forestiller mig på samme måde, at man beslutter, hvilke sprog man skal have. Og så behøver der for den sags skyld ikke være så mange studerende

Charlotte Rønhof

Usaglig og urimelig fyring af

Topforsker på KU fyret på et grundlag, så alle spærrer øjnene op

Kan man blive fyret for at bruge privatmail i arbejdsregi? Kan man blive fyret for at opfordre til ikke at holde kritik tilbage?

De to spørgsmål roterer i øjeblikket blandt medarbejderne på KU. For det er, hvad der angiveligt er sket for **professor Hans Thybo** på Institut for Geovidenskab og Kulturforvaltning. Efter en partshøring, der begyndte i september, modtog den højt estimerede professor i begyndelsen af november den endelige opsigelse.

Og begrundelsen, som fremgår af opsigelsesbrevet: *"at du (...) har forsøgt at påvirke en underordnet videnskabelige medarbejders vurdering af ledelsen i forbindelse med dennes besvarelse af APV-spørgeskema på KU (...)"*

Samt at Thybo har vedblevet at *"afsende mails med arbejdsrelateret indhold fra din private Gmail* på trods af institutleder Claus Beiers indskærpelse over for dig, at du skal benytte arbejdsmail til arbejdsrelateret korrespondance og kommunikation."

'Du behøver ikke være søde ved ledelsen...

De fyringsgrunde har fået mange til at spærre øjnene op, både blandt KU-medarbejdere og blandt involverede faglige personer. Og den har ført til internationale protester, for Thybo er næstformand i det danske Videnskabernes Selskab.

"Jeg har aldrig før oplevet, at man har taget fat i sådan nogle detaljer og brugt dem som begrundelser for en fyring," siger **Jens Vraa Jensen, faglig konsulent i DM.**

DM har på Hans Thybos vegne klaget til KU over fyringen og krævet, at sagen bliver genforhandlet. Ifølge Jens Vraa er fyringen både "usaglig og urimelig".

Episoden, der førte til fyringen, handler om en korrespondance mellem Thybo og en egyptisk postdoc på instituttet. Postdoc'en havde i 2015 udtrykt i en mail til Thybo, at han var rystet og gerne ville protestere over, at Thybo var blevet afsat som forskningsgruppeleder. Da der i juni 2016 var apv-undersøgelse, skrev Thybo til postdoc'en og gjorde ham opmærksom på, at han ikke behøvede at skåne ledelsen – *"remember that you do not need to be kind to management"* – i hans besvarelse, bl.a. i forhold til Thybos afskedigelse som gruppeleder.

Professor Hans Thybo blev november fyret fra KU for at bruge privatmail i arbejdet og opfordre kollega til at kritisere ledelsen.

Opsætsig overfor ledelsen

Dekanatet mente, at Thybos opfordring var at sætte en underordnet op med ledelsen.

Thybo selv forsvare sig med, at han blot oplyser en udenlandsk forsker, der kommer fra et autoritært samfund, hvor man ikke siger ledelsen imod, om, at det må man gerne i Danmark – især i en apv.

DM-konsulent Jens Vraa-Jensen: "Han har jo i sine høringssvar dokumenteret, at de beskyldninger, universitetet retter mod ham, ikke er i overensstemmelse med virkeligheden. Han bliver beskyldt for at presse en postdoc til kritik mod ledelsen. Men han kan dokumentere, at han ikke har lagt pres på postdoc'en, men blot fulgte op på den kritik, postdoc'en selv havde formuleret tidligere i en mail".

Gmail-beskyldningen handler ifølge Jens Vraa primært om en opsætning i Thybos Outlook-opsætning, der gør, at det fremstår som om, han sender privatmails, selv når han sender fra sin arbejdskonto. Thybo kan angiveligt dokumentere denne fejl, og mail-aspektet er tilsyneladende heller ikke noget, der lægges stor vægt på fra dekanens side, selv om det faktisk står som den ene af to fyringsårsager.

Hvad står der mellem linjerne?

Man skal dog ikke læse meget mellem linjerne for at få fornemmelsen af, at der er langt mere i denne sag end de to besynderlige fyringsbegrundelser. Noget af det er officielt.

I 2015 blev Thybo som nævnt afsat som forskningsleder, kun en god måned efter at Claus Beier var tiltrådt som ny institutleder. Afsættelsen blev begrundet med samarbejdsproblemer, og angiveligt handlede disse bl.a. om en sag i 2014, hvor Thybo blev undersøgt for misbrug af statens midler, nærmere bestemt overforbrug af midler i forbindelse med rejser. Det var i de dage, sagen om privatforbrug af fondsmidler blandt hjertelæger på Rigshospitalet kørte i højt gear, og mange havde travlt med at feje deres måtte. Undersøgelsen fandt dog ikke noget graverende hos Thybo, og sagen fik ingen konsekvenser i første omgang.

Til gengæld gav det en skriftlig advarsel i sommeren 2016, da Thybo efter Claus Beiers mening ikke havde redegjort tilstrækkeligt for økonomi og drift i projektet DanSeis, et stort instrumentcenter med en bevilling på 25 millioner, Thybo er ansvarlig for.

Antydninger om mere

Der er næppe tvivl om, at Thybo har haft et anstrengt forhold til sine lokale ledere – også for Claus Beier.

Som en af universitets store stjerner – internationalt anerkendt, store bevillinger, alenlang publikationsliste og utallige poster i prestigefulde udvalg – har Thybo skullet underkaste sig beslutninger fra folk, der i videnskabelig målestok er ham underlegen. Det gør nogle professorer uden at kny, for andre falder det sværere,

og Thybo hører utvivlsomt til 'andre'.

I **Weekendavisens** omfattende dækning af sagen, citeres en anonym tidligere kollega til Thybo: "Han er meget ambitiøs, dygtig og begavet, men det handler altid kun om Thybo selv. Han kan ikke indordne sig."

Fra ledelsens – fra institutleder over dekan til rektor – har udmeldingerne sædvanligvis været begrænset til: personalesag, ingen kommentarer.

For nyligt valgte Claus Beier dog at skrive et indlæg i Universitetsavisen, hvor han ganske vist ikke bidrager med yderligere detaljer, men alligevel antyder, at sagen har været skævt belyst, og at der er mange ting i sagen, KU ikke kan fortælle om. Han skriver også om instituttet, at "Her professorerne naturligvis som alle andre medarbejdere på en arbejdsplads underlagt en række almindelige kollegiale og professionelle begrænsninger og ansvar." En sætning, der kan læses som en antydning af Thybos manglende vilje til at indgå i samarbejdet på en menig medarbejders betingelser.

Skader ry og rygte

Men uanset, hvad der er gået forud af samarbejdsproblemer, og hvem der har skylden, handler den konkrete sag om en fyring, som specifikt har to begrundelser, konstaterer DM-konsulent Jens Vraa-Jensen:

"I opsigelsen har KU oplyst det fulde grundlag for afskedigelsen. Så antydninger om andre forhold kan ikke tages i betragtning som andet end en skærpene omstændighed med henblik på et fuldt bevidst forsøg på at skade Hans Thybos ry og rygte," siger han.

DM har bedt om en lokalforhandling af sagen, og har mulighed for at tage sagen videre, hvis ikke parterne bliver enige. Hans Thybo har selv udtrykt, at han anser sagen som et sammenfald af misforståelser, og at han satser på at kunne beholde sit professorjob.

lah

- alle snakker om det – fyringsbegrundelser har gjort KU-kolleger utrygge

Sagen omkring Hans Thybos afskedigelse handler ikke kun om en professor-fyring. Den har udviklet sig til generel sag om generel usikkerhed på blandt medarbejdere på KU om, hvor lidt der skal til, før man kan blive fyret.

"Jeg har fået en del henvendelser fra ansatte, der føler sig meget usikre på baggrund af sagen. Folk spørger, om de virkelig kan blive fyret blot for at bruge deres gmail til arbejdsrelaterede mail. Og de spørger, om det kan passe, der ikke er større grundlag," fortæller **Thomas Vils Pedersen**, der er fælles-TR på KU SCIENCE.

Han er ikke direkte impliceret i Thybos sag. Til gengæld har han sammen med andre TR-kolleger henvendt sig til rektor Ralf Hemmingsen for at få en udmelding omkring universitets principper: "Jeg fornemmer egentlig, at ledelsen er meget enig med os tillidsrepræsentanter i, at man ikke skal kunne blive fyret for mindre overtrædelser af reglerne, og at der naturligt er stor rummelighed på et universitet. Så det kunne vi godt tænke os at få rektor til at slå fast."

Ledelsen har imidlertid tavshedspligt omkring en personalesag. Og det er formentlig med til at lase situationen en smule fast, at man ikke kan få en forklaring på, hvad det hele handler om, vurderer Thomas Vils Pedersen: "Det er problemet med personalesager. Man kender ikke hele sandheden. Så folk kan kun forholde sig til det, der officielt lægges frem."

Bestyrelsesmedlemmer: Plads til primadonnaer

Uroen og usikkerheden over Thybos fyringsgrundlag var også grunden til, at medarbejderrepræsentanterne i KU's bestyrelse helt usædvanligt skrev en offentlig protest mod fyringsgrundlaget.

"Vi synes bare, at de grunde, der er kommet frem, er bekymrende. For hvis det er nok, kan vi alle sammen fyres. Det er jo meget usædvanligt, at forskere bliver fyret, så det er et problem, hvis det ikke er

“

Vi synes bare, at de grunde, der er kommet frem, er bekymrende. For hvis det er nok, kan vi alle sammen fyres

Anja Andersen

tydeligt, hvorfor der er grund til at skride til fyring," forklarer **Anja Andersen**, medarbejderrepræsentant i KU-bestyrelsen og lektor ved Niels Bohr Institutet.

Problemet skærpes i hendes øjne, fordi forskere jf. principperne om forskningsfrihed bør have en ekstra sikkerhed i ansættelsen.

"Forskere skal være ubestikkelige. De skal have lov at sige parnasset imod. Og går man som forsker ud og siger det, man mener, er den højere sandhed, så skal man kunne gøre det uden at frygte for sit job," siger hun og refererer til tenure-princippet i USA, der gør det nærmest umuligt at fyre en forsker.

Er det hensigtsmæssigt for en arbejdsplads, at have medarbejdere, der ikke kan fyres?

"Det er et skisma. Vi vil gerne have en moderne arbejdsplads, hvor alle er lige, alle behandler hinanden ordentligt og alle har lyst til at komme på arbejde. Samtidig vil vi gerne have et eliteuniversitet med topforskere – og det er tit nogle primadonnaer, og det skal der også være plads til. Jeg synes bare, at hvis folk skal fyres, uanset hvem, så skal det være klart hvorfor. De skal kunne forstå det, og vi andre skal også kunne forstå det."

Anja Andersen mener som Thomas Vils, det ville gavne at få større åbenhed om sagen.

"Jeg så gerne, ledelsen på de indre linjer forklarede, hvad vi er ude i – om det handler om gentagne forseelser eller noget andet. Men det er jo svært, når det er en personalesag. Ingen må snakke om den, men alle gør det alligevel."

lah

'Lugter fortsat lidt af mundkurv

3. udkast til standardkontrakter om myndighedsbetjeningen

"Miljøministeriets kontraktudkast om 'myndighedsbetjeningen' bliver stadig bedre. I det netop frigivne 3. udkast er enkelte aspekter dog ikke helt i mål, når de måles på minister Esben Lunde Larsens flotte proklamation om nye kontrakter uden tavsheds klausuler og med fuld respekt for åbenhed, armslængde og metodefrihed", lyder offentlighedseksperter Oluf Jørgensens vurdering af Miljøministeriets 3. udkast til kontrakter om uni'ernes "myndighedsbetjening". Udkastet blev frigivet fredag til høring på uni'erne. (SE 3. UDKAST)

I kontroversen om de nuværende **kontrakters tavsheds klausuler** er der stadig problematiske formuleringer, mener eksperter.

I 3. udkast er det nye, at efter en konkret vurdering kan der være tavshedspligt om leverancer til brug i nationale politiske beslutningsprocesser om mandater til internationale forhandlinger og om dansk holdning til forhandlinger om ny regulering i EU, indtil disse forhandlinger er afsluttet (paragraf 14.3).

Fortsat håndtag til mundkurv

Men formuleringerne er problematiske, vurderer eksperter. Formuleringen om '*leverancer til nationale...*' skal udgå i den endelige udgave:

"Formuleringen lugter fortsat lidt af mundkurv på embedsmandsfelter, hvor forskerne faktisk ikke har noget at gøre. Den brede formulering '*leverancer til brug i...*' giver myndigheden et håndtag til at pådutte forskerne tavshedspligt. Ikke blot om politiske mandater (som forskerne formentlig ikke kender til) men også om forskningsresultater, der indgår som grundlag for mandater, fx vigtige EU-miljøspørgsmål."

"Også passussen om '*dansk holdning til...*' er helt uantagelig, for en forsker/myndighedsrådgiver kan aldrig have tavshedspligt om en politisk holdning eller strategi; den tavshedspligt gælder kun for embedsmændene i et aktuelt politisk spil".

Offentliggørelse: Pres-situation

Den anden store tvist – **regler for offentliggørelse** – er derimod landet nogenlunde, vurderer han. Der står nu, at hvis parterne er i tvivl om offentliggørelse, eller om der kan gives aktindsigt i henhold til fx offentlighedsloven, så skal parterne rådføre sig med hinanden i 'tvivlsspørgsmål'.

"Det kan læses, som at uni' skal forelægge kontroversielle sager for myndigheden, og det kan læses, som at myndigheden skal have indsigelsesret mod offentliggørelse på den måde, at myndigheden får en mulighed for at lægge pres på uni, fx ved at fraråde en aktindsigt, fordi det er ubekvemt for den politiske beslutningsproces eller kommende lovgivning", forklarer han.

"Bagved ligger en grundlæggende interessekonflikt mellem myndigheden og forskningsfriheden, som det er svært at skrive sig ud af i kontrakter. Uni skal tage fagligt-saglige hensyn, men embedskorpset kan presse på for at forhindre dette ud fra politiske eller ikke-saglige hensyn. I praksis afgøres det som et magtforhold, hvor uni's jurister og ledelser må holde på deres ret til at offentliggøre – og det kan være svært, når myndigheden sidder på penge kassen og fremtidige bevillinger".

Skal styregrupper styre og godkende?

Ud over disse overordnede kommentarer undrer eksperter sig over, at der fortsat ikke ligger nogen manual for, hvad **styregrupper** skal og ikke skal:

"Der står, at styregruppers opgaver og rettigheder skal beskrives i en 'Kravspecifikation' på det enkelte projekt. Men i lyset af den flotte erklæring om armslængde m.m. mangler der sikkerhed for, at styregrupper IKKE skal kunne gå ind og styre, redigere og godkende projekter og leverancer. Rammerne for styregrupper skal præciseres".

DTU protesterer mo

DTU vil ikke misbruges ved, at **DTU's myndighedsrådgivning** skal påtage sig medansvar for Fødevestyrelsens prioriteringer i MRSA-sagen, lyder det i en usædvanlig skarp protest fra DTU's ledelse: Det er misvisende, når styrelsen i redegørelser til minister og til pressen foregiver, at DTU's eksperter var enige i Fødevestyrelsens prioritering. DTU's MRSA-eksperter anbefalede nemlig i årevis en undersøgelse af den danske avlstopps 28 besætninger – den kontroversielle anbefaling, som styrelsen var uenig i, og som senere blev frasorteret før forelæggelsen for minister og for Folketinget.

Fødevestyrelsens veterinærdirektør, Per Henriksen, har forklaret styrelsens rådgivning til minister og Folketing med, at man bare videregav en MRSA-styregruppes konsensus-anbefalinger. DTU var repræsenteret og DTU's synspunkter føjede sig her for Styregruppens fælles anbefaling.

DTU: Vi arbejder ikke som embedsmænd

Men den logik om loyalitet mellem styrelsen og MRSA-forskerne afviser DTU på det kraftigste, for hermed undermineres 'sektorforskningens' uafhængige rådgivning og den frie forskning: Loyalitetsforpligtelser stemmer ikke med **minister Esben Lunde Larsens** pressemeddelelse om forskningsfrihed og forskernes ytringsfrihed (26. oktober). Og heller ikke med styrelsens egen redegørelse: "*Om rollefordelingen mellem forskning og myndigheder slås fast, at forskerne har ansvar for rådgivningen, mens myndighederne har ansvar for beslutning og håndtering*" (25. oktober).

DTU kræver principiel afklaring på, hvad forskningsinstitutioners fremtidige deltagelse i ministerielle styregrupper

od at blive misbrugt

kan betyde for forskningsinstitutionernes uafhængige rådgivning og kommunikation med offentligheden.

Styrelseschef manipulerede

DTUs ledelse måtte protestere, da det kom frem, at DTU-eksperternes anbefaling af undersøgelse af avlstoppen blev taget ud af redegørelse til daværende minister Mette Gjerskov, som derfor også fortalte anbefalingen for Folketinget. I første omgang foregav Fødevarerministeriet, at man havde informeret fyldestgørende, underforstået fordi DTU stod bag Styregruppens konsensusbeslutning.

Senere blev det så afsløret, at det faktisk var veterinær-direktør Per Henriksen, som slettede oplysningen om DTU's anbefalinger, idet disse angiveligt ”overordnet er blevet videreformidlet til departementet og skiftende ministre”. Aktindsigt afslører imidlertid, at direktøren i juni 2012 slettede den centrale anbefaling af top-down-undersøgelse af ”avlbesætninger for at minimere og begrænse spredning af MRSA så meget som muligt”. Det fremgår af direktørens egenhændige sletninger i et notat, afslørede TV2.

Direktøren afviser dog, at han ”egenhændigt” skulle have fjernet passagerne. Med en truende fyring hængende over hovedet prøver han at tørre delansvar af på andre. Først forsøgte han at gøre DTU medansvarlig. Men direktøren ville ikke tage skraldet alene, så han trak ministeriets topembedsmænd ind ved at hævde, at DTU-anbefalingen blev slettet ”i helt sædvanlig dialog mellem departement og styrelsen”, som der stod i Fødevarerstyrelsens pressemeddelelse.

jø

Hvem censurerede DTU-eksperter?

Miljøministeren har været indkaldt til samråd i Fødevarerudvalget, hvor især Enhedslistens **Maria Reumert Gjerding** borede i, hvem der havde slettet DTU-eksperternes anbefalinger og hvor i systemet, at det var sket.

Men det var minister Esben Lunde Larsen (V) ikke meget for at bore i. Ministeren svarede med formelle redegørelser suppleret med syrlige indspark, fx om at anbefalingen skam også var fjernet under den tidligere minister socialdemokratiske minister Mette Gjerskov og med dennes billigelse.

Det har Gjerskov benægtet med henvisning til – hvad hun kan bevise – at embedsmændene ikke gjorde hende opmærksom på fjernelsen i en ministerforelæggelse.

Styrelses redegørelse uklar

Gjerding eftersøgte på det timelange samråd, hvornår og hvorfor Fødevarerstyrelsen og ministeriets embedsmænd i årevis har bortcensureret DTU-eksperternes anbefaling af, at de 28 danske avlsbesætninger burde undersøges som led i bekæmpelse af MRSA, så Folketinget ikke fik denne ekspertanbefaling.

Da skandalen om fortielsen kom frem i eftersommeren, prøvede ministeren i første omgang at parkere sagen i en redegørelse fra at Fødevarerstyrelsen (26.okt.). Men den skabte nye spørgsmål, for den foregav, at DTU skam hele tiden havde været enig med Fødevarerstyrelsen - via en styregruppes prioriteringer, hvilket netop var, hvad DTU-eksperterne benægtede. Men redegørelsen havde også huller om beslutningsprocessen, især om embedsmændene roller.

Esben Lunde erklærede sig tilfreds med redegørelsen. Men i et svar måtte han indirekte indrømme, at fjernelsen det ikke fremgik af embedsmændenes ministerforelæggelse (svar 133).

Afglidning medfører nye spørgsmål

Og efter samrådet har Gjerding stillet nye spørgsmål til Esben Lunde: Må embedsmænd ændre noget i det, som skal forelægges for Folketinget, uden at de gør den ansvarlige minister (fx Gjerskov) klart, hvad ministeren skal stå til ansvar for?

Og Gjerding vil så også vide, hvem der faktisk fjernede DTU-eksperternes

Esben Lunde er tydeligvis ikke særlig interesseret i at undersøge ansvaret, dels fordi han ikke vil hænge det embedskorps ud, som tilsyneladende står bag de manipulationer, som er foregået. Og dels vil han ikke rage uklar med lobbyisterne i Landbrug og Fødevarer ...

Maria Reumert Gjerding

anbefaling: Var det veterinærdirektør Per Henriksen i samarbejde med ministeriets topembedsmænd?

Hun undrer sig også over, at der i Fødevarerstyrelsens redegørelse står, at det er styrelsens ”opgave er derefter på baggrund af rådgivningen at beslutte, hvordan der skal ageres under hensyn til overvejelser som fx økonomi, jura og samfundsmæssige værdier”. Men kan det virkelig være Fødevarerstyrelsens opgave at foretage denne (politiske) afvejning, spørger Gjerding.

Landbrugslobbyen styrer?

Bagved Gjerdings ihærdige eftersøgning ligger sandsynligvis, at hun vil have opklaret, hvor meget lobbyisterne i Fødevarer og Landbrug har været med i beslutningsprocessen i styrelsen og ministeriet. Og har veterinærdirektøren været lidt for meget forbundet med lobbyisterne?

Fjernelsen af DTU-eksperternes anbefaling har nemlig været meget bekvem for landbrugslobbyen. Lobbyen har siden 2008 afvist undersøgelse af de 28 besætninger i avlstoppen, fordi dette kunne mistænkeliggøre disse besætninger. Lobbyisternes – og Fødevarerstyrelsens - løbende argument mod undersøgelse, har været og er stadig, at der ’mangler viden’ om MRSA, herunder om andre smitteårsager end fra danske svin m.m.

Men eftersøgningen af lobbyisternes rolle fører nok ingen steder, for ingen er i tvivl om, at Esben Lunde er mere landbrugsminister end miljøminister...

jø

Deltidslærere: En f

Landsrets-dom: Deltidslærere har ikke ret til pension

Unierne behøver ikke at tage loven om tidsbegrænset ansættelse alvorligt, for de skal bare fyre de d-vipere som overskrider ansættelsesloftet. Sådan lyder en kynisk udlægning af en landsretsdom, anlagt af DM og Djøf for at skaffe flere rettigheder til deltidslærere.

Loven dikterer formelt, at når en deltidssansat skal forlænges efter to ansættelser, så skal arbejdsgiveren i princippet tilbyde en slags fast ansættelse, så den ansatte ikke fortsætter uendeligt med at i usikre ansættelser. Fagforeningerne tolker den lov som en forpligtelse for unierne til at skabe

flere faste jobs (jf. stillingsbekendtgørelsens beskrivelse af de forskellige jobtyper).

Men sådan ser uni-ledelserne typisk ikke på det, og det gør retssystemet tilsyneladende heller ikke. Landsretsdommen domstolen dømmer RUC for at have overtrådt reglen om flere ansættelser. Men det anerkendes samtidig, at RUC ikke gjorde noget for at fastansætte de pågældende, men i praksis bare fyrede dem. Retten henviser formelt til, at skulle de fastansættes, så oplås en fast stilling, så skulle de udløbne d-vipere jo søge disse i konkurrence med andre!

“

Dommens præmisser bygger på det formelle system med stillingskategorier osv. – som dommeren henviser til – men det svarer ikke til virkeligheden

Tom T. Kristensen

Loven om Tidsbegrænset ansættelse ikke er en beskyttelse af d-viperne, men tværtimod en fyreseddel. Og det vidste de involverede d-vipere jo godt, lyder den kyniske konklusion fra Landsretten.

Østre Landsret ignorering af loven fremgår af dom i tre sagskomplekser, der handler om d-vipers (deltidslæreres) status og rettigheder. En kendelse gav d-viperne medhold og to var imod.

SAG 1: D-vipere kan ikke kræve pensionsbidrag

Den mest principielle af sagskomplekserne dømmer, at d-vipere ikke kan kræve pensionsbidrag på linje med de fastansatte vipere, for selv om deltidslærerne faktisk udfører en delmængde af fast-vipernes arbejde, så kan deres kvalifikationer / færdigheder ikke sammenlignes. Og derfor kan d-viperne ikke gøre krav på pensionsbidrag på linje med de fastansatte professorer, lektorer og adjunkter.

Østre Landsret afviser hermed DMs / Djøfs påstande om, at fire d-vipere på RUC har været udsat for forskelsbehandling, fordi de som tidsbegrænset ansatte i praksis udførte de samme opgaver som fastansatte (fx som underviser, fagansvarlige eller hus-koordinator). Fagforeningerne prøvede med retssagen at få afgjort en mangeårig strid om d-vipernes status og rettigheder, herunder om retten til pension.

Men Landsretten anerkender ikke denne ligestillings-status med henvisning til, at fast-vipernes ansættelse ifølge stillingsstrukturen er forskellig, fordi de fastansatte ”har dokumenteret faglige færdigheder på et højere niveau end d-vipere”, og derved afviger de fra d-viperne på såvel kvalifikationer og (forskningsbaserede) arbejdsopgaver.

D-vip'er: Underbetaling af d-vip'ere

”RUC påstår – og Landsrettens dommere tror dem – at vi d-vipere får høj løn, og derfor ikke kan kræve pension. Men det passer ikke, hverken sammenlignet med folkeskolelærere og slet ikke med fastansatte uni-lærere”, siger **Tom T. Kristensen**, som var en af sagsøgerne mod RUC. Han har lavet en modelberegning, hvor han udregner et arbejdsår for de fastansatte minus deres betalte ferie (for de deltidssansatte får ikke løn i ferien). Det betyder, at et arbejdsår ikke er 1924 timer, men 1702 timer. Og den gennemsnitlige arbejdsuge er ikke 37 timer, men 33 timer.

Ud da en folkeskolelærer med mere end 12 års erfaring tjener ca. 33.200 kr. pr. måned for 37 timer, får denne en timeløn på 208 kr. (Inkl. 1/3 egetbidrag til pension). Uden pension svarende til en timeløn på ca. 172 kr pr. time, hvortil dog kommer en række personlige tillæg, som gør timelønnen faktisk stiger til ca. 190 kr. Samlet inkl. reduktion for ferie bliver folkeskolelærerens timeløn på 234 kr.

Ud samme logik bliver timelønnen for akademikeren i den offentlige sektor 247 kr., har Tom Kristensen regnet ud.

Rå-timeløn på 191 kr. mod folkeskolelærerens 234

Men som deltidssansat undervisningsassistent får man en timeløn på ca. 230 kr.

”Når RUC og arbejdsgiverne hævder, at d-viperes timeløn på 230 kr. er en høj løn, som underforstået derfor også indeholder pension. Men udregnet efter ovenstående logik er UAerens råløns kun 191 kr. pr. time, sammenlignet med folkeskolelærerens 234 kr.”, siger Tom T. Kristensen.

”Den lavere timeløn forekommer grotesk, når det medtages, at d-vipere tilmed også har usikre ansættelser og kontrakter svage faglige og sociale rettigheder alt andet lige skulle medføre en kompensation – helt som det åremålstillæg, som toplønnede ledere får ...”

Og så henviser han i øvrigt til vejledende lønstatistik for freelancere, konsulenter og foredragsholdere, der anbefaler timeløn på foredrag på 5.000 kr. pr. time. Til sammenligning får en UA'er på RUC 805 kr. for 3,5 timers undervisning...

jø

rem og to tilbage...

Tom T. Kristensen er en af sagsøgerne og han er utilfreds: ”Dommens præmisser bygger på det formelle system med stillingskategorier osv. – som dommeren henviser til – men det svarer ikke til virkeligheden. Dommeren har ikke forstået, at d-vip og fast-vip i praksis laver det samme på RUCs basisuddannelse – men kun fast-vip’erne får pension oveni lønnen. Og det er åbenlyst urimeligt”, forklarer han. ”Men det bliver selvfølgelig et systemproblem, at hvis d-vip’eres underbetaling og manglende pensionsret bliver anerkendt, vil det blive dyrt for arbejdsgiverne...”

SAG 2. RUC overtrådte loven om tidsbegrænset ansættelse

Landsretten giver derimod fagforeningerne medhold i, at RUC forbrød sig mod lov om tidsbegrænset ansættelse, hvorefter tidsbegrænsede ansættelser i samme stilling kun kan fornys to gange. RUC havde dem alle ansat i flere end tre ansættelser i perioden 2012-14. Og da Landsretten finder det dokumenteret, at de fire i det væsentlige lavede det samme arbejde i alle forlængelserne, tilkendes de hver en godtgørelse på 25.000 kr.

Tom T. Kristensen: ”Vi d-vip’er har det ambivalent med deltidsreglen, som dikterer maksimalt 3 ansættelser med samme stillingsindhold. Det er principielt fornuftigt med en regel som begrænser uendelige deltidsforlængelser. Men omvendt forvaltes den jo sådan af RUC og andre, at d-vip’en enten ryger ud efter to fornyelser (og bare erstattes af en anden på samme arbejdsfelt). Eller også forlænges der i en ny stillingskategori med samme arbejdsindhold (fx fra forsk.ass. til ua til ekstern lektor). Det er undvigemanøvrer, så arbejdsgiverne undgår forpligtelser og ekstraudgifter i forbindelse med en fastansættelse”, siger han, der siden sagen blev rejst har ladet sig pensionere.

”Og godtgørelsen til RUC for brud på 10-15 års forlængelser på 25.000 er til grin. Beløbet skal angiveligt udmåles, så det virker ’afskrækkende’ for RUC. Men det står jo slet ikke mål med, hvad RUC har

sparet på os om d-vip’ere og på ikke at betale os i pension”.

SAG 3. RUC lavede ikke berufsverbot...

Endelig afviser Landsretten så påstanden om, at RUC har lavet ”berufsverbot” mod de fire, fordi de har været besværlige ved at føre retssagen for at få anerkendt flere

rettigheder. De fire følte sig udsat for diskrimination fra RUCs side i efteråret 2014, hvor de ikke fik forlænget deres ansættelser ”på trods af samtlige sagsøgers meget betydelige erfaring”.

ja

Rigsrevisionen 2012: Systematisk misbrug af d-vip

Afsløring af ringe sikring af deltidslærere og af at regler ikke overholdes sker med mellemrum. D-vip’ere er en buffer, som universitetsledelserne bruger som en fleksibel og billig buffer i undervisningen, lød kritikken i Rigsrevisionens beretning (sept. 2012).

Der er angiveligt love med visse minimumsregler og -rettigheder, for ellers er der risiko for rovdrift på den store gruppe deltids-undervisere, fx eksterne lektorer og undervisningsassistenter. Et timeloft skal fx sikre, at uni’er ikke bare lader timelærere undervise, men udbyder ’forskningsbaseret undervisning’ ved fastlærere. Der er dog ikke regler for hvor mange eksterne timelærere, der må ansættes.

Men værre er, at de indførte minimumsregler i systematisk omfang blevet overtrådt af nogle uni-ledelser. Uni-ledelser havde ikke fulgt reglerne ”til trods for ministeriets vejledning”.

Reglen om forlængelse?

Lov om tidsbegrænset ansættelse siger, at ansættelser kun må forlænges 2 gange, hvilket vil sige, at en timelærer maksimalt må ansættes 3 gange i træk i samme tidsbegrænsede stilling. Reglen er indført for at der ikke kan

ske uendelige løs-ansættelser i noget, der faktisk ligner et fast årligt ansættelsesforhold. Men der skete omfattende brug af de samme personer.

Dels viste Rigsrevisionens kontrol af 53 sager (med personer med lang anciennitet), at der i alle tilfælde var sket genansættelser ud i 4. forløb og mere. I andre tilfælde havde uni’er indført et smuthul, hvor en timelærer efter et semesters karantæne kan starte forfra på 3 nye ansættelsesperioder.

Pensionsret?

Beretningen gik ikke ind i den årelange tvist mellem arbejdsgivere og fagforeninger om timelæreres forberedelsesfaktorer, manglende forskningstid, korte opsigelsesvarsler og nul pensionsret. Rigsrevisionen påpegede blot, at regelsættet har været noget rod 2007-10, men at det er ’tilfredsstillende’, at regelrodet er ordnet i maj 2012 igennem en aftale mellem Finansministeriet og fagforeningerne om mulighed for fastansættelse af eksterne lektorer med opsigelsesvarsler, men uden pension (\$43).

Antallet af fastansatte lektorer iht. denne aftale fremgik imidlertid ikke.

Dilemma om studieele

Ledelserne på RUC og CBS vil åbne op for at konvertere deltidslærere til fuldtidsundervisere.

Tillidsfolk er ikke afvisende. Men for fagforeningerne er det at åbne op for en glidebane

Uni'erne skal levere forskningsbaseret undervisning, og det gøres via fastansatte lektorer, professorer og adjunkter. Men nogle steder har man også et stort kontingent af løslærere – så mange, at nogle er interesseret i, at de fastansættes som studielektorer.

Men det skaber et dilemma, for ledelserne vil gerne have det, delvis støttet af lokale tillidsmænd. Men fagforeningerne er imod åbning, fordi det risikerer at føre til, at den forskningsbaserede undervisning tyndes ud, fordi den er noget dyrere.

Uni-fagforeningerne DM og Djøf står i et dilemma: Skal fagforeningen holde fast på principper og undlade at åbne op for ansættelse som studielektorer for en gruppe medlemmer med dårlige arbejdsvilkår?

CBS og RUC søger dispensation

Både RUC og CBS er i gang med at søge dispensation for at kunne udvide brugen af studieadjunkter og -lektorer – altså akademikere, som er ansat på fuld tid til undervisning.

Begge stillingstyper indgår i stillingsstrukturen for universiteter, men de er kun tilladt at bruge på nogle helt specifikke uddannelser, for eksempel erhvervsproglige studier og idrætsstudierne. Og det har ikke mindst været de akademiske fagforeninger, der har stået stejlt på, at brugen af fuldtidsundervisere skal begrænses mest muligt. Blandt andet for at værne om den forskningsbaserede undervisning på universiteterne.

Redningsplanke for deltidslærere

Men fagforeningerne står også med en anden udfordring. Det har længe været et tema, at deltidslærere på universiteterne må trækkes med dårlige og usikre ansættelsesvilkår. De dårlige vilkår er netop blevet cementeret i en landsretsdom, der slog fast, at man som d-vip ikke har ret til pensionsbidrag – en sag, DM/Djøf førte for fire videnskabelige assistenter på RUC, der mente, de blev udsat for forskelsbehandling.

Kan man få bedre undervisning ved at tilknytte folk fast, så kan det have nogle fordele

**Fælles-TR på CBS
Ole Helmersen.**

Ansættelsen som studielektor eller -adjunkt vil i modsætning til timelærer-tilknytningen byde på en fuldtidsløn og dermed også et mere stabilt arbejdsliv og alle de ansættelsesmæssige rettigheder, der følger en fastansættelse. Og det vil uden tvivl være en attraktiv mulighed for mange timelærere, der i dag ikke er tilfredse med deres vilkår.

RUC-tillidsmand: Ordentlige forhold, med forbehold

Af den grund er fælles-tillidsrepræsentanterne på RUC og CBS heller ikke så afvisende over for ideen, som deres fagorganisationer.

”Det er klart, at vi har skismaet med, at vi er en forskningsinstitution og skal tilbyde forskningsbaseret undervisning. Men omvendt kan flere stillinger som studielektorer betyde en opgradering og mere sikre forhold for nogle af de d-VIP'ere, vi alligevel har, så man groft sagt sikrer dem ordentlige forhold,” siger lektor og fælles-tr Kenneth Reinicke på RUC.

Han ser også muligheden for at styrke de faglige og kollegiale miljøer på RUC ved, at man har flere fuldtidsansatte frem for deltidslærere, der sjældent opholder sig på institutionen, fordi de har andre jobs at tage vare på.

Men er det ikke at gå på kompromis med princippet om, at universitetsundervisning er forskningsbaseret?

”Jo, men vi må også bare pragmatisk konstatere, at vi aldrig har haft

situationen, hvor hele biksen er fyldt op med fastansatte forskere. Bare vi ikke begynder at rokke på forholdet, så der bliver mindre forskningsbaseret undervisning, så kan det godt være noget, der godt kan styrke pædagogikken og hverdagsmiljøet, plus at nogle folk får bedre forhold,” mener han.

CBS-tillidsmand: En win-win, med forbehold

CBS-lektor og fælles-tr Ole Helmersen er også personligt positiv over for, at flere deltidslærere bliver ansat som undervisere på fuld tid.

”Det kræver, at der laverslokalaftaler, der lægger klare begrænsninger på, hvor meget kategorien må bruges. Der må ikke oprettes en masse af de her stillinger frem for forskerstillinger. Men kan man få bedre undervisning ved at tilknytte folk fast, så kan det have nogle fordele – de bliver en del af miljøet, og får bedre ansættelsesforhold.”

Han fortæller, at der overordnet er to typer deltidslærere: dem, der gør det i fritiden som supplement til fuldtidsarbejde, og dem, der dybest set gerne vil være forskere.

”Det er måske folk, der har søgt fast stilling, som så er blevet hængende og har strikket en halv-forhutlet tilværelse sammen. De gør tit et skidegodt stykke arbejde, og kan vi tilbyde dem et fast arbejde, synes jeg egentlig, det vil være en win-win,” siger Ole Helmersen.

Fagforeningerne: Nej, en glidebane

Så sent som i august blev emnet diskuteret i DM's universitetslærer afdeling, hvor det igen blev slået fast, at der ikke ”skal etableres flere glidebaner væk fra principet om forskningsbaseret undervisning”, som det hedder i mødereferatet.

Heller ikke i Djøf's UFU-udvalg er man tilhænger af flere fuldtidsundervisere, oplyser udvalgets formand, Karsten Boye Rasmussen, og henviser blandt andet til, at studielektorer vil miste den forbindelse til erhvervslivet, der ellers gør deltidslærere relevante som supplement til

Rektor Hanne Leth Andersen mener ikke, det er et ideal med 100 procent forskningsbaseret undervisning – idealet ligger nærmere omkring 75

Med forslag om åbning for studielektorer risikerer vi at låse folk fast i en dårlig stillingskategori

**DM-formand
Camilla Gregersen**

forskerne.

Og heller ikke **DM-formand og AC-næstformand Camilla Gregersen** vil rokke sig en tomme over for universiteters ønske om at konvertere timelærer-ansættelser til fuldtidsstillinger som studielektorer og -adjunkter.

”Vi skal ikke have flere studielektorer. Til gengæld skal timelærerne fastansættes inden for den normale stillingskategori”, forklarer hun.

”DM’s universitetslærerafdeling har diskuteret det her nøje, og de er lige så trætte som jeg af de elendige timelærervilkår. Men vi skal sørge for ikke at underminere arbejdsvilkårene. Og med forslag om åbning for studielektorer risikerer vi at låse folk fast i en dårlig stillingskategori, hvor der ikke er mulighed for udvikling, som der er i den normale stillingsstruktur”.

Risikerer fagforeningerne ikke med denne principfasthed at smække døren i for nogle medlemmer, der gerne ville have den slags ansættelser?

”Grundlæggende handler det om, hvorvidt man vil lave fastansættelser eller ej. Og vi kæmper for fastansættelser, men det skal være inden for den eksisterende stillingsstruktur. Jeg kan ikke se, man skal gå ind på glidebanen og lave ringere stillinger, end vi har forhandlet os til. Så vi er nødt til at tage det her slag igen og igen og sætte pres på universitetsledelserne for ikke at ty til deltids-løsansættelserne.”

lah

Hanne Leth Andersen er kendt som rektor for RUC, men også som uddannelsesekspert og fortaler for høj uddannelseskvalitet. For et år siden opfordrede hun til i så høj grad som muligt at forbinde forskning og uddannelse (Altinget.dk).

I det lys er det interessant, at hun nu på RUC’s vegne søger om lov til formelt at basere en større del af undervisningen på ikke-forskere – nemlig studielektorer eller adjunkter.

Men det handler netop om at højne kvaliteten, forklarer hun.

”Nogle af de steder, man bruger d-vipere vil vi gerne samle timerne til en stilling, der er fast knyttet til fagmiljøet. Det mener vi, vil forbedre kvaliteten, fordi de underviser på fuld tid og kommer til at blive pædagogiske eksperter inden for deres fag. Samtidig kommer de til at indgå i og bidrage til fagmiljøet”.

Undervisnings-specialister

I dag giver stillingsstrukturen kun mulighed for at ansætte studielektorer og -adjunkter på nogle få fag, hvor man har anset, der var særlige behov for at få faste undervisere med praktisk erfaring. På RUC gælder det kommunikations- og journalistuddannelsen. Men Hanne Leth håber, hun kan få dispensation til at ansætte fuldtidsundervisere på andre fag også. Og selv om idealet for universitetet er den forskningsbaserede undervisning, mener hun alligevel, det vil betyde en faglig styrkelse.

”Vi vil få nogle mennesker, der specialiserer sig 100 procent i undervisningen, og det vil forskere aldrig kunne på samme måde. På den måde tror jeg, de to grupper vil komme til at respektere og supplere hinanden i det faglige miljø.”

Er tesen ikke, at dygtige forskere er dygtige undervisere?

”Sådan har man nok set det, men det tror jeg ikke, der er evidens for. Forskning og undervisning er forskellige kompetencer, så derfor giver det god mening at supplere med en lille andel af undervisere, der netop er eksperter i at undervise.”

Relevant åbning uanset sparekrav

Rektor Hanne Leth, du har som uddannelsesekspert selv talt for vigtigheden af forskningsbaseret undervisning. Har du flyttet dig i synet på det?

”Nej. Forskningsbaseret undervisning betyder både, at det er forskere, der leder, planlægger og underviser, og at man altid skal sørge for, at universitetet er opdateret omkring nyeste viden og metode. Der kan man ikke gå på kompromis. Men en del af uddannelsen handler også om, at de studerende skal træne sig, og jeg har hele tiden sagt, at der ikke behøver stå en forsker i træningslokalet hele tiden,” siger Hanne Leth, der mener, at en ideel andel af forskningsbaseret undervisning ligger omkring 75 procent, men at man på enkelte fag kan acceptere ned til 60 procent forskningsdækning.

Ønsket om at konvertere d-VIP-ansættelser til fuldtidsstillinger sker som led i en større spareplan, RUC er i gang med, hvor der i alt skal findes i nærheden af 100 millioner kroner. Hanne Leth fastholder dog, at ændringen havde været relevant, også selvom RUC ikke havde skullet spare.

”I universitetspædagogiske kredse har vi længe diskuteret muligheden for flere studieadjunkter og -lektorer, så ja, det ville stadig være relevant. Men vi havde måske ikke lagt så meget pres på, at det skulle ske nu, hvis ikke situationen gjorde, at vi er nødt til at skærpe vores profil.”

Løn-sammenligning

Ifølge en ny lønopgørelse på KU er gennemsnitslønnen pr. måned inkl. pension for

- studielektor 45.802 kr.
- u-adjunkter 46.317 kr.
- lektorer på KU 50.575 kr.

Kritik af ph.d.

Stor ministeriel evaluering stiller ikke spørgsmål til de mest kritiske faktorer for ph.d.-stud

Stor ph.d.-analyse

Spørgeskemaundersøgelsen, som de ph.d.-studerende har skullet besvare, er blot et ud af fire punkter, der udgør en større analyse af ph.d.-området, som Uddannelses- og Forskningsministeriet har iværksat. Formålet er angiveligt at få status på effekten af det øgede ph.d.-optag i perioden 2003-2010, hvilket har fordoblet optaget til dagens ca. 2400 personer.

Analysen, der forventes offentliggjort i begyndelsen af 2017, har fire overordnede punkter:

- **Kvaliteten af ph.d.-uddannelsen:** Der gennemføres en række spørgeskemaundersøgelser målrettet ph.d.-studerende, ph.d.-vejledere og internationale ph.d.-bedømmere med henblik på at undersøge, hvordan disse grupper oplever kvaliteten af ph.d.-uddannelsen.
- **Rekruttering og fastholdelse:** Andelen af internationale ph.d.-studerende er steget igennem de sidste 10 år. Denne udvikling undersøges. Samtidig undersøges det, i hvilket omfang ph.d.-studerende fastholdes efter endt ph.d.-forløb.
- **Ph.d.ernes arbejdsmarked:** Der gennemføres en række analyser vedr. ph.d.ers arbejdsmarked, ledighed og lønforhold.
- **Det sundhedsvidenskabelige hovedområde:** Sundhedsvidenskab udgør en væsentlig andel af ph.d.-optaget. Derfor igangsættes en bibliometrisk analyse, som har til formål at undersøge udviklingen i kvaliteten af de sundhedsvidenskabelige ph.d.-afhandlinger. Desuden undersøges det lægefaglige område, da medicinske kandidater udgør en væsentlig andel af de sundhedsvidenskabelige ph.d.-studerende.

Vil ministeriet ændre noget eller bare konstatere, at det går fint?

Det spørgsmål stiller ph.d.-studerende på AU sig selv efter at have besvaret det spørgeskema, som Uddannelsesministeriet har udsendt med henblik på evaluering af ph.d.-uddannelsen. Et spørgeskema, som gerne vil måle kvalitet, men som gør det efter sin helt egen målestok.

”Ser vi på spørgsmålene, oplever vi, at de ofte er meget firkantede og ikke fanger mange af de ting, der er vigtige for os med hensyn til kvalitet i ph.d.-uddannelsen. Spørgeskemaet går igennem de ting, der står i bekendtgørelsen, og spørger: Gør du dette på en tilfredsstillende måde? Ph.d.-uddannelsen er meget mere end det, der defineres i bekendtgørelsen, og det ville vi gerne kunne evaluere bedre,” fortæller **Helene Halkjær Jensen**.

Hun er formand for AUPA, ph.d.-foreningen på AU, hvor man er både skuffet og bekymret over en evaluering, der ikke stiller grundlæggende spørgsmål ved uddannelsesbekendtgørelsen og har en for overfladisk tilgang til nogle af de områder, der betyder allermost for en god forskeruddannelse.

Komplekse forhold

”Interaktionen mellem en ph.d.-studerende og hans eller hendes vejledere er essentiel for rigtig mange aspekter af ph.d.-uddannelsen. Samtidig er kvaliteten af det lokale faglige og sociale netværk vigtigt, men de aspekter berører undersøgelsen kun overfladisk.”

Undersøgelsen indeholder ganske vist spørgsmål om vejleder og fagmiljøer. Problemet er bare, at det ofte er komplekse forhold, der ikke kan beskrives ved at sætte kryds i et skema.

”For eksempel spørges der: *synes du generelt dine kurser har været gode?* Men man kan både have haft gode eller dårlige kurser. Så man kan ikke fortælle, hvordan de enkelte kurser virkelig er, og ministeriet kan ikke få information om, hvad der kører godt og skidt.”

Vi diskuterer meget, hvordan man får tid til det, man egentlig helst vil – arbejde på ens forskningsprojekt

Helene Halkjær Jensen,
formand for ph.d.-foreningen på AU

Hun ville gerne have haft, at evalueringen spurgte til, om de krav, der stilles til ph.d.-uddannelsen, er meningsfulde: ”Er det den rigtige måde at prioritere tiden på. Er det meningsfuldt, at man skal tage kurser svarende til 30 ECTS-point? Er det meningsfuldt, at man skal tage på udlandsophold? Man kan også have spurgt ind til de krav, ph.d.-skolen stiller, for eksempel at man skal undervise i en bestemt mængde”, forklarer hun.

”Og så savner vi, at undersøgelsen forsøger af fange essensen af ph.d.-uddannelsen – dynamikken i processen og miljøet, man indgår i. Ph.d.-studerende opbygger mange meget diverse kompetencer i løbet af uddannelsen, og det er også vigtigt,” siger Helene Halkjær.

For lidt forskningstid?

Hun erkender, at det er kvalitative data, som kan være svære at indsamle i et spørgeskema. Men det fritager ikke ministeriet fra at prøve:

”Det er jo det, vi lærer som ph.d.-studerende – har man et spørgsmål, må man finde en metode, der kan give svaret på en meningsfuld måde.”

På AU er der store forskelle på de forhold, ph.d.-studerende på forskellige fakulteter og institutter oplever. Men en gennemgående problemstilling er, at der er mange krav, der ikke direkte har noget med forskningen at gøre.

”Vi diskuterer meget, hvordan man får

L.-evaluering

erende, siger formand for ph.d.-forening

Ph.d.-studerende må organisere sig

36. I hvilken grad oplever du, at... *

	I høj grad	I nogen grad	Hverken/eller	I mindre grad	Slet ikke	Det er for tidligt for mig at vurdere
...der er en faglig fremdrift i din ph.d.-uddannelse?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...ph.d.-uddannelsens elementer (kurser, miljøskifte m.v.) bidrager til, at du kan gennemføre din forskning/dit forskningsprojekt på tilfredsstillende vis?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

37. Hvordan vurderer du den faglige kvalitet af de ph.d.-kurser, som du har deltaget i? *

- Meget høj
- Høj
- Middel
- Lav
- Meget lav
- Jeg har endnu ikke deltaget på et ph.d.-kursus

Ph.d.-undersøgelsen spørger i generelle termer, men på den får ministeriet ikke mange detaljer om, hvad der er godt og skidt, mener de ph.d.-studerende på AU.

tid til det, man egentlig helst vil – arbejde på ens forskningsprojekt. Hvis vi for eksempel sammenligner os med udlandet, har de ofte ingen krav til formidling, til særlige kurser eller til miljøskifte. De ting kan bestemt bidrage til et succesfuldt ph.d.-forløb, men alting tager tid. Det handler jo om, at man skal lære at forske.”

Kvalitetsbegreb på regneark?

Det, der bekymrer Helene Halkjær og hendes kolleger i AUPA, er det kvalitetsbegreb, ministeriet opererer med. Der spørges fx til, hvor mange artikler man har udgivet. En kvalitetsmåling, der er nem at sætte på regneark.

”Når ministeriet taler om kvalitet, handler det i høj grad om, hvor meget vi bidrager: Hvor får vi arbejde? Opfinder vi noget? Hvor mange forskningsartikler udgiver vi? Men for os ph.d.-studerende handler kvalitet om mange forskellige ting – udviklingen i projektet, samarbejdet og produktet. Og at man som ph.d.-studerende er med til at højne et intellektuelt niveau i samfundet. Det ved vi godt er meget kvalitative begreber, som er svære at samle i et spørgeskema,” slutter hun.

lah

De ph.d.-studerende udgør en meget væsentlig del af universiteternes arbejdsstyrke. Men det forhold kommer ikke til udtryk i politisk indflydelse, hverken på institutionerne eller i fagforbundene. Og det med at organisere sig med ligesindede bliver sjældent mere end sporadisk fægtning.

Men nu gøres der et nyt forsøg på at etablere kontakt og samarbejde mellem ph.d.-studerende på tværs af universiteter og landsdele. Det er ph.d.-foreningerne på AU og DTU, der tager initiativ til et nationalt ph.d.-møde, som de håber kan være baggrunden for en kraftigere og bedre organiseret ph.d.-stemme i Danmark.

”I forbindelse med, at resultaterne af ministeriets ph.d.-evaluering kommer, vil vi afholde et møde mellem ph.d.-studerende på nationalt plan for at diskutere resultaterne. Vi synes, det er vigtigt at diskutere på tværs, for der er så store forskelle og ting, der besluttet lokalt, så man får enormt meget ud af at høre, hvordan man gør forskellige steder og ser problemstillinger,” fortæller **Helene Halkjær Jensen**, formand for ph.d.-foreningen på AU.

Op og ned med tilslutning

Ph.d.-ernes interne organisering som ”lobbygruppe” har været svært at organisere:

”Det er svært at holde en ph.d.-forening kørende. Man har travlt med andre ting, og så er der jo udskiftning hvert 3. år. Men vi er i en opbyggende fase, og der sker mere, end der har gjort længe. Og ved at lave sådan en national ph.d.-dag håber jeg, vi kan lære hinanden at kende og forhåbentlig få lagt grunden til at få etableret noget mere formelt.”

Det er først og fremmest de ph.d.-studerende på DTU, som hun har haft kontakt med omkring mødet. Hun ved, at man på SDU også er i gang med at danne en forening, og at der findes nogle sammenslutninger på AAU og RUC også.

AU har selv en nogenlunde velfungerende ph.d.-forening.

lah

KONTAKTPERSON:
Helene Halkjær, email: hhj@mbg.au.dk

Krigs-udredere i forsknings

Historiker og politolog på kontroversiel krigsudredning ved, det er et minefelt. De kan få nej til 'sensitivt materiale'. Manus skal til 'sik

Først aflyste regeringen Irak-kommissionen. Så blev der varslet en mere afgrænset krigsudredning, som skulle foretages af to særligt udpegede forskere. Men historikerkredse advarede forskere om at stille op til dette set-up, fordi det på forhånd varslede indskrænkning af forskningsfriheden.

Rektorkollegiet indstillede dog forskere til opgaven, og to er nu udpeget.

De er bevidst om, at begrænset kildeadgang er en potentiel udfordring, der skal håndteres, men ikke en altafgørende faktor, siger **historielektor Rasmus Mølgaard Mariager** og **statskundskabsprofessor Anders Wivel**, begge KU.

Som udgangspunkt er de blevet lovet adgang til alt væsentligt materiale, og det stoler de på, myndighederne vil leve op til. Rasmus Mariager oplyser desuden, at der ikke vil være en styregruppe for arbejdet. Det er dog muligt, at de to forskere selv vælger at nedsætte et panel af eksperter, de kan sparre med under arbejdet.

Som forbehold erklærer begge, at de vil nedlægge arbejdet, hvis de oplever en "uansagelig begrænsning" af kildeadgangen.

FORSKERforum borer i rammen for det set-up, de er gået ind i. De to forskere har svaret pr. e-mail på fremsendte spørgsmål.

Udvælgelsen

Hvad var omstændighederne omkring udvælgelsen – meldte de sig selv som interesserede, eller blev de spurgt direkte?

Rasmus Mariager: "Jeg blev for nogle måneder siden spurgt af min institutleder, om jeg ville lade mig indstille som faghistoriker og forskningsleder til den nye udredning. Det svarede jeg ja til. Så jeg har ikke meldt mig selv, og jeg har ikke søgt en stilling. Men jeg er glad for at være blevet spurgt og siden udpeget, og jeg ser frem til at komme i gang med opgaven.

Anders Wivel: "Jeg fik en henvendelse fra min institutleder, som syntes, at der var et godt match mellem min forskningsprofil og udredningens formål, og som på den baggrund ville høre om han måtte bringe mit navn videre med henblik på indstilling til at varetage opgaven. Jeg var enig og sagde ja tak.

“

Det er rigtigt, at vi kan få nej til at se særligt sensitivt materiale, og at der heri ligger en potentiel udfordring, som vi vil tage alvorligt stilling til, hvis den skulle opstå

Anders Wivel

For og imod deltagelse?

Hvilke overvejelser – for og imod – gjorde de sig om opgaven?

Rasmus Mariager: "Det handler om at balancere mellem principper og pragmatisme. Forløbet frem til beslutningen om at bestille udredningen har ikke været kønt, og det giver forståeligvis næring til bekymring, at politikerne har forbeholdt sig retten til at vælge mellem kandidater. Så visse forhold taler imod at påtage sig opgaven. Men andre forhold peger i modsat retning. Efter 1989 har Danmark flere gange været krigsførende. Det har haft omkostninger for mange mennesker, og samtidig har krigsdeltagelsen skabt debat. Det er vigtigt at få belyst, hvad der drev Folketingets partier til at gøre Danmark krigsførende. Både af hensyn til dem, der var involveret i krigene, og også for at belyse et centralt politisk anliggende. Da vilkårene for at gennemføre undersøgelsen var acceptable, valgte jeg at takke ja.

Anders Wivel: "For mig var en tungtvejende grund for at påtage mig opgaven, at jeg synes, at der er et behov for at belyse baggrunden for Danmarks krigsdeltagelse. Der har særligt efter den kolde krigs afslutning været stor

SIKKERHEDSGENNEMSYN

Ifølge aftalen skal manus til sikkerhedsgennemsyn hos myndighederne, som gennemser "alene om, på hvilken måde et forhold kan omskrives og beskrives, uden at tungtvejende hensyn til fortrolighed og rigets sikkerhed sættes over styr".

efterspørgsel efter lande, som ville bidrage militært rundtomkring i verden, både fra institutioner som FN og NATO og fra USA, og vi kan forvente at efterspørgslen fortsætter. Derfor er det vigtigt, at den ofte meget polariserede debat om dansk krigsdeltagelse kvalificeres af mere viden på området, så fremtidens beslutningstagere har et mere solidt beslutningsgrundlag, og den offentlige demokratiske debat foregår i lyset af denne viden.

Imod at påtage sig opgaven talte, at det er en meget stor opgave, og den naturlige usikkerhed, som der altid vil være ved at give sig i kast med et projekt, der er så politisk sensitivt. Men det er jo samtidig også med til at gøre det til et væsentligt projekt at udføre på en solid og ordentlig måde.

Begrænset kildeadgang = et styret projekt?

Kritikere mener, forskningen i dette tilfælde bliver styret, fordi forskerne ikke er garanteret fri adgang til alle kilder – hvad er deres vurdering af dette?

Rasmus Mariager: "Projektet bliver ikke styret. Hvis man ikke er indstillet på at besvare spørgsmål, der stilles fra anden side, skal man selvfølgelig afholde sig fra at bedrive opdragsforskning. Med dette sagt tror jeg ikke, at der er gennemført noget historisk forskningsprojekt, hvor forskere har haft mulighed for at inddrage alt – alt – relevant materiale. Meget går fx tabt, inden forskerne begynder.

Det sker også, at relevant materiale ikke er tilgængeligt, fx efterretningstjenesternes arkivmateriale. Alligevel er der udgivet vigtig forskning om moderne dansk historie uden inddragelse af relevant efterretningsmateriale. Endelig hæfter jeg mig ved aftaletekstens ord, at forskerne får adgang til 'alle dokumenter, herunder klassificerede, der er sendt til Irak- og Afghanistankommissionen, samt som udgangspunkt øvrigt foreliggende skriftligt materiale, som de finder relevant, hos danske myndigheder."

Anders Wivel: "Vi får adgang til et meget omfattende kildemateriale, herunder alt materiale fra Irak-Afghanistankommissionen og som udgangspunkt andet statsligt arkivmateriale, som vi

Etiske dilemmaer

ikkerhedsgennemsyn.

finder nødvendigt til brug i undersøgelsen, men det er rigtigt, at vi kan få nej til at se særligt sensitivt materiale, og at der heri ligger en potentiel udfordring, som vi vil tage alvorligt stilling til, hvis den skulle opstå.

Jeg har dog aldrig oplevet en undersøgelse med 'fri adgang til alle kilder'. Der vil altid være interviewpersoner, der takker nej af mere eller mindre legitime årsager, og kilder, der ikke er skrevet ned, fordi aktørerne fandt det uhensigtsmæssigt. Forskning i nutidige problemstillinger af samfundsmæssig relevans foregår aldrig i et magtfrit rum med adgang til alle oplysninger og kilder. Det er netop forskerens rolle at navigere i denne kompleksitet og videreformidle både kompleksitet og undersøgelsens forudsætninger til læseren.

Frigivelse af kilder og dokumenter?

I Udenrigsministeriets pressemeddelelse loves forskerne som udgangspunkt adgang til skriftligt materiale, som de finder relevant. Hvad er deres egne forventninger omkring dette, og hvor meget vægt lægger I på, at ministerierne lever op til dette?

Rasmus Mariager: "Vi må have som udgangspunkt, at ministerierne overholder de aftaler, der er indgået. Vi lægger stor vægt på at få adgang til relevant materiale. Viser det sig, at vi ikke får adgang til det relevante materiale, må vi forholde os nøgternt til det.

Anders Wivel: "Jeg forventer, at ministerierne lever op til dette, og hvis ikke de gør det, må vi jo skrive det ind i udredningen

Hvad er deres egne forskningsetiske principper, hvad angår fuld adgang til kilder, når en sag skal belyses videnskabeligt?

Rasmus Mariager: "Der er vigtigt at bestræbe sig på at få adgang til så meget relevant materiale som muligt. Men sagen er heldigvis også den, at vi er blevet stillet i udsigt, at vi får adgang til et meget omfattende og relevant materiale. Viser det sig, at adgangen til det relevante materiale snævres ind på en måde, vi finder uacceptabelt, må vi indstille arbejdet.

Anders Wivel: "Det er afgørende at gøre forudsætningerne for en

“

Vi vil ikke acceptere, at Udenrigsministeriet eller andre myndigheder redigerer i udredningen.

Rasmus Mariager

undersøgelses konklusion tydelig for læseren. Det vil vi også gøre i dette tilfælde. Er der en uantagelig begrænsning af kildeadgang, må undersøgelsen stoppe. Fuld kildeadgang vil man sjældent have i en samfundsvidenskabelig undersøgelse, da der eksempelvis vil være uformelle samtaler mellem betydende aktører, som ikke er nedskrevet, men vi vil supplere arkivmaterialet med andre kilder i det omfang, vi finder det nødvendigt.

Kan Udenrigsministeriet redigere i udredningen?

Hvad er jeres forskningsetiske principper omkring opdragsgivers – UM's – indflydelse på produktet? Vil I fx acceptere, at UM redigerer i teksten inden offentliggørelse?

Rasmus Mariager: "Vi vil ikke acceptere, at Udenrigsministeriet eller andre myndigheder redigerer i udredningen. Selvfølgelig vil vi skulle være omhyggelige med, hvordan vi formulerer os. Men sådan skulle det jo gerne være, hver gang man begår en tekst. En sidste ting: Hvis alle valgte at takke nej til opgaven, fordi der kan anføres indvendinger mod enkeltheder, ville vi ikke få nogen udredning. Kildematerialet ville for en stor dels vedkommende blive klausuleret, og så ville vi ikke få den viden, vi nu står over for at få. Jeg mener, alle forhold taget i betragtning, at vilkårene er acceptable, og jeg mener, at det er bedre med nogen viden end ingen viden.

Anders Wivel: "Manuskriptet skal til sikkerhedsgennemsyn hos myndighederne, men det understreges i den politiske aftale om undersøgelsen, at gennemsynet alene handler om sikkerhed, og det forventer vi overholdt."

Hvorfor tavse politologer?

Da kommissoriet for Udenrigsministeriets krigsudredning blev kendt, opfordrede seks historieprofessorer deres kolleger til at boykotte undersøgelsen, fordi ministeriet ikke vil garantere forskerne ubetinget adgang til alle kilder, hvilke ifølge professorerne strider mod "fundamentale principper for uvildigt og redeligt videnskabeligt arbejde".

Andre historikere var dog mere pragmatiske i deres reaktion, og politologerne, som var den anden faggruppe, der stillede med en forsker, hørte man stort set ingen protester fra.

"Jeg ville nok have sluttet mig til protesterne, af de grunde, der er blevet nævnt. Men mig kan du ikke regne med, jeg har altid været en outsider," siger politolog og professor emeritus Tim Knudsen, som ikke er overrasket over, at man blandt politologer har et mere pragmatisk syn på, hvilke forhold, man kan acceptere for sådan en undersøgelse.

"Det er måske fordi, man som politolog arbejder med nutiden. Det er nemmere at holde den etiske fane højt, hvis man arbejder med noget, der skete i 1800-tallet. Men som politolog risikerer man bare, at dørene lukker sig for en, og man slet ikke kan komme videre. Man er dybt afhængig af at få adgang til ens forskningsobjekt."

Mikkel Vedby Rasmussen er institutleder på Statskundskab, KU, og chef for Anders Wivel. Han respekterer de folk, der siger nej til opgaven. Selv ville han nok være for nysgerrig: "Min egen erfaring er, at man må dykke ned i et spørgsmål og se, hvad man kan finde. Alle forskere – også historikere – oplever formentlig, at der er materiale, man ikke kan gå adgang til. Det kan jo være, et arkiv er brændt ned," siger Mikkel Vedby Rasmussen.

Hvornår skal man som forsker sige fra?

"I virkeligheden er det meget simpelt: Som forsker har du forpligtelse til at sige sandheden. Har du ikke mulighed for det, skal du lade være at sige noget."

lah

lah

AGNETE GERSINGS PERFORMANCEMODEL: "Kvalitet og relevans"

Andel	FAKTOR - KRITERIER	DYNAMIK: Konkurrence
15 pct. beskæftigelses-taxameter	Udløses til uni' efter et fags beskæftigelsesgrad målt fx et år efter dimission	Skal belønne fag med høj beskæftigelsesgrad. Betyder konkurrence mellem fagområder og uni'er om at have flest flest fag med høj beskæftigelse.
5 pct. færdiggørelses-taxameter		Skal belønne fag med stor gennemførelsesgrad. Taksten varierer mellem fagområder, høj takst til ingeniører, lav til hum'/samf'. Konkurrenceelement indbygget
50-75 pct. aktivitetstaxameter	Udløses som hidtil efter et fags beståede eksamener (STÅ'er).	Skal belønne fag med mange gennemførte eksamener. Taksten varierer mellem fagområder, høj takst til ingeniører, lav til hum'/samf'. Konkurrence indbygget
15-25 pct. basisbevilling	Udregnes dels som grundbevilling og dels efter ministerielt fastsatte kriterier med uddannelsespolitiske hensyn, fx regionale	Basisbevillingen beregnes efter særlige kriterier, bl.a. regional fordeling af uddannelsespladser. Faktoren kan bruges af ministeriet som omfordelings-redskab
0 pct. kvalitetsbevilling	Udløses som belønning for god undervisning, målt på gennemførelse, lavt frafald, aftagertilfredshed el.lign.	Kan evt. placeres i "pulje" der uddeles i konkurrence
Bevillingsform:	BEVILLING til intern prioritering – med begrænsninger, fx bevillingsregler, dimensionering (detailstyring)	Ledelsen prioriterer internt bevillingsfordeling, fagfordelinger og forskningsdele

Topembedsmanden Agnete Gersing var medlem af Produktivitetskommissionen 2012-14, hun er kendt som hard-core økonom og hun stod bag dens drastiske analyser og forslag om jobtaxameter. Kommissionen foreslog indførelse af et jobtaxameter, hvor uddannelser med høj beskæftigelse blandt kandidater skal belønnes med høje taxameterbevillinger.

Historiens ironi betyder, at Gjersing siden har fået magt til at bakke den model igennem. Hun er nemlig blevet dept.chef i Uddannelsesministeriet, hvor en embedsmandsgruppe bag lukkede døre har arbejdet på den nye bevillingsmodel siden sommeren 2015. Og nu er planerne lækket. Gjersing får sit jobtaxameter igennem på 15 pct. af totaløkonomien.

Incitament og konkurrence

Modellen har et "performance-element, idet den er baseret på incitamenter og indbyrdes konkurrence.

Modellen opererer groft sagt med fire kriterier, hvoraf jobkriteriet er helt nyt, men hvor der også kan snige sig andre

beregningskriterier ind andre steder. De andre dele fremgår af MODELLEN, som angiver procentdele på de enkelte faktorer / kriterier og den angivelige dynamik. Dynamikken handler dels om det indbyggede incitaments-belønning og dels om det indbyggede konkurrenceelement.

Det er bemærkelsesværdigt, at regeringens bestilling af en model, der skal fremme "kvalitet og relevans", ikke er løst af økonomerne, for "kvalitet" er udgået – markeret med 0 pct...

(MODELLEN er opstillet med forbehold for, at det er uklart hvordan grundtilskuddet skal udregnes, og hvordan beskæftigelsesgrad (efter 1-2-3 år?) præcist skal influere på bevillingerne ikke fastlagt).

Underfinansierede uddannelser?

Modellen betyder grundlæggende, at uni-ledelserne tvinges til at prioritere efter, hvad der belønnes. Groft sagt vil alle søge at oprette studier, hvor der pt. er høj beskæftigelse / højt taxameter (fx økonomi, visse ingeniørfag, medicin m.m).

Omvendt vil de nedprioritere andre fag (fx på hum' og samf'). Og da bevillinger ofte studier vil effekten blive mærkbar på de belønnede eller straffede studier.

Det har været et påpeget problem i årevis, at uddannelser er underfinansierede (jf. McKinsey-rapporten 2009, som påviste at hum'/samf's taxametre på 40.000 ikke dækkede realomkostningerne på 52.000 kr.). Men det problem går Gjersing-modellen ikke ind i, formentlig fordi modellen skal være udgiftsneutral. Staten må altså ikke have merudgifter, og skal der findes penge må de komme via omfordeling i sektoren mellem professionshøjskoler, erhvervsakademier og uni'er.

Bagved modellen ligger, at de mere præcise fordelingskriterier inden for de enkelte kategorier skal politisk fastsættes. Her indgår ubekendte faktorer, fx at minister Ulla Tørnæs gerne vil have en regionalitets-faktor ind ved fordeling af basisbevillingen.

Økonom: En udpiningsmodel

Jobtaxameter er teknisk set en superdårlig ide. Og politisk set er det ansvarsflugt fra politikerne, der overlader balladen til uni'erne ...

”Selv om modellens intention er ædel, så er den en superdårlig ide. Som økonom må jeg modsige mine økonomkolleger, som har fostret dette. Den vil få nogle uhensigtsmæssige konsekvenser. Dels vil den faktisk være dobbeltkonfekt på nogle fag og uni'er oveni den netop gennemførte dimensionering. Dels vil den ikke afspejle den aktuelle studiekvalitet, fordi den måler resultatet af undervisning og beslutninger der ligger 6-8 år tilbage. Og dels er den politisk ansvarsflugt, fordi politikerne ikke tager ansvar, men overlader problemer og konflikter til uni-sektoren selv...”

Det siger **AAU-professor Per Nikolaj Bukh**, som er ekspert i økonomistyringsmodeller og takstmodeller. Han har vurderet Gjersing-modellen ud fra de kendte detaljer, og set med hans økonomkasket har modellen nogle store svagheder. Han har forslag til en alternativ model. (Notat 25 nov.: ”Ny taxametermodel på vej – løser den alle problemer?”)

Job-taxameter med svagheder

Styringseksperter peger på, at relevans målt på beskæftigelsesgrad har store svagheder. Det er et kortsigtet mål. Det er en kendt indvending, at det er svært at vide, hvilke uddannelser der er brug for i fremtiden. Men det er dog en mindre bekymring:

”Værre for uddannelsesplanlægningen er, at målet næppe vil kunne tage hensyn til de enkelte uni'ers udbud af en konkret uddannelse. Der er ofte så store forskelle mellem fag forskellige steder, at 'relevansen' er svært sammenlignelig. Og beskæftigelsesmulighederne varierer geografisk. Det bliver statistisk svært, især på mindre studier, som jo er de mest følsomme for udsving i bevillinger og dimensionering”.

Politikerens ansvarsflugt

For tiden foregår uddannelsesplanlægning med adgangsbegrænsning via dimensionering målt på fags overgennemsnitlige arbejdsløshed).

”Den nye model er baseret på at belønne hhv. straffe uddannelser efter deres beskæftigelsesgrad. Der indføres således en ny mekanisme, baseret på nogenlunde samme kriterium, så nogle uddannelser straffes dobbelt. Det er ikke

hensigtsmæssigt”, forklarer styringseksperter.

”Men tilføjelsen af beskæftigelsestaxameter er også udtryk for, at politikerne ikke skærer igennem med en model der dimensionerer en gang for alle. Nu skal uni'er og fagområder igennem en årrække med udsultning med gradvise fyringer og udpinte lærere. Nogle fagområder skal have så få ressourcer, at underviserne ikke længere kan få det til at hænge sammen. Det vil føre til interne prioriteringer med medlidenhedsdrab, dvs. at urentable studier lukkes”, spår han.

”I mine øjne er det ansvarsflugt, for det giver måske mindst politisk problem at lade uni'erne tage balladen internt. Men det trækker altså pinen i langdrag – og skaber usikkerhed for ledelser, ansatte og studerende. Derfor må der laves en mere afbalanceret model”.

Politikerne tager ikke ansvar og skærer igennem og dimensionerer. Så nu skal uni'er og fagområder igennem en årrække med udsultning med gradvise fyringer og udpinte lærere.

AAU-professor Per Nikolaj Bukh

Forslag: 'Licens' til studie-grundbeløb

Styringseksperter vurderer, at de mange styringselementer – herunder jobtaxameteret – bør erstattes af en mere simpel styringsmekanik, hvor en kontant politisk prioritering af studier kommer i centrum. En alternativ model med taxameter bør være baseret på en konsekvent dimensionering. Det vil give minister og ministerium et præcist styringsredskab. Det kan betyde omfordeling mellem institutionerne, men vil også give uni-ledelserne større lokale frihedsgrader.

”Jeg er bevidst om, at dimensionering vil gøre ondt på nogle fagmiljøer, men det vil være mere ærligt, enkelt

og helhedsorienteret at dimensionere. Politikere og embedsmænd må foretage en åben helhedsprioritering af, hvilke fag der skal holdes i live hvilke steder. I hovedsagen bør en ny model være baseret på et studiegrundbeløb, som gives til de universiteter, som får 'licens' til at drive et studium, og så en taxameterbevilling baseret på antal aktive studerende. Til gengæld skal taksten ikke være så høj, som i dag”, forklarer professoren.

Selve ”studiesteds-dimensionering” kan implementeres på flere forskellige måder.

”Den kan baseres på aftaler mellem de enkelte uni'er, at nogle nedlukker fag, som så koncentrerer på et andet uni. Det kan i princippet kombineres med et tilbud om overdragelse af medarbejdere institutionerne imellem”, forklarer han.

”Men for det andet kunne ministeriet – inden for den nuværende taxametermodel – så selv skære igennem og beslutte dimensionering, dvs. uddele 'studielicenser' samt beslutte, hvilke uddannelser der skal lukkes. Det kan ske i dialog med uni'erne og med skelen til regionalitet og størrelsen af optag.

Takstreform

Indførelsen af et højere studiegrundbeløb skal ske på bekostning af, at de nuværende takststørrelser pr. studerende nedsættes til 30-60 pct. af de nuværende. Modellen kræver således en takstreform.

”Det højere studiegrundbeløb vil sikre uddannelserne dispositionssikkerhed og de lavere takster vil betyde, at uni'erne vil ikke længere være så fristet til tjene penge på taxameter-indtægter, dvs. at få flere igennem systemet uanset kvaliteten”.

Det bliver i denne model ministeriet, som kommer til at beslutte, hvor mange af dannelses- og kulturfagene, som skal udbydes:

”Men hvis fagene får licens er det jo fint, for selv småfag får jo så et sundt driftsgrundlag. Men uni'erne må selv betale, hvis udbyde fag, som ikke får studiegrundtilskud...”

Denne model vil give større politisk ansvar for prioriteringer og større selvdisponering for uni'erne.

NY BEVILLINGSMODEL:

Kvalitet = jobrelevans

Først hed det "kvalitet og relevans og regional bredde", men nu er "kvalitet" udgået. Sådan er status i embedsmænds-arbejdet med at skrue en ny bevillingsmodel sammen. **Minister Ulla Tørnæs** bestilte en reformmodel ud fra udtrykkelige kriterier om, "hvordan kvalitet og relevans i højere grad kan understøttes af nye bevillingsformer".

Da ministeren imidlertid selv blev bedt om at definere, hvad hun forstår ved "kvalitet", havde Tørnæs ikke noget svar. Det overlader jeg til mine embedsmænd at definere, lød svaret til SF'eren Jacob Mark i juni.

Men hendes embedsmænd ved heller ikke, hvad "kvalitet" er. Efter 15 måneders arbejde – herunder "dialogmøder" og høringsvar fra uni'erne – indgår "kvalitet" ikke som faktor/kriterium i fremtidens bevillingssystem.

Det fremgår af lækede oplysninger om modelskitser fra den tværministerielle embedsmændsgruppe, som har arbejdet med en ny bevillingsmodel.

Det manglende kvalitetselement betyder, at regeringen løber fra sit eget regeringsgrundlag om "kvalitet og relevans" – kritikere kan tørt konstatere, at det såkaldte "Kvalitetsudvalg" var en kikset titel på det udvalg, som sparkede reformarbejdet i gang.

Reformmodel: Jobrelevans

Embedsmændenes reformforslag tager afsæt i, at der skal indgå et "performanceelement" i form af et nyt job-taxameter. 15-25 pct. af bevillingerne skal fordeles efter et beskæftigelses-kriterium (udregnet efter beskæftigelsesgraden for et fags færdige kandidater et år efter færdiggørelse).

Men i resten af modellen – som også indbefatter taxameter efter beståede eksamener og en grundbevilling – kan man ikke finde kvalitetselementet. Embedsmændene kan tilsyneladende ikke finde en teknokratisk måde at udregne, hvad kvalitet er, og hvordan den måles. Kvalitet

er dermed blevet lig med jobrelevans.

FORSKERforums kilder fortæller, at embedsmændene har overvejet modeller for, hvordan god undervisning belønnes, og hvordan høj kvalitet kan måles. Et modelforslag kunne være at straffe fag med højt frafald (ud fra en tese om, at højt frafald er lig med lav kvalitet), men modellen blev droppet, af frygt for at den kunne få fag til at sænke overliggeren i studiets krav.

Et andet modelforslag kunne gå ud på, at studier med høj lærerdækning skulle belønnes (underforstået fordi studenterne får bedre service her). Men det blev droppet, fordi det vil favorisere forskningsintensive fag – og Finansministeriets regnedrenge har også dumpet den, fordi den ville være dyr.

Økonom: Svær at måle...

AAU-professor og økonom Per Nikolaj Bukh, som er ekspert i økonomistyring, undrer sig dog ikke over, at kvalitetsaspektet er udgået, for det er svært at måle empirisk og instrumentelt:

"Med økonomhatten på kan det undre, at faktoren blev foreslået, for det er svært at implementere. Kvalitet er ligeså meget en værdi som en objektiv faktor. Kvalitet kan også vurderes på input (fx fastlærerdækning), på processen (fx hvor mange timer studerende undervises pr. uge), på output (hvor mange der gennemfører på normeret tid) og på impact

“

Der er mange facetter, og kvalitet kan også omfatte undervisningskvalitet, studiemiljø; ikke mindst så vores – læreres og studerendes – personlige motivation ikke eroderer

AAU-professor Per Nikolaj Bukh

Andel	FAKTOR - KRITERIER	DYNAMIK: Konkurrence
15 pct. beskæftigelses-taxameter	Udløses til uni' efter et fags beskæftigelsesgrad målt fx et år efter dimission	Skal belønne fag med høj beskæftigelsesgrad. Begrænser konkurrence mellem faggrupper og uni'er som et hæve for fast fag med høj beskæftigelse.
5 pct. færdiggørelses-taxameter		Skal belønne fag med stor gennemførelsesgrad. Taksaten varierer mellem faggrupper, høj takst til ingeniser, lav til human/teknisk. Konkurrenceelement indbygget
50-75 pct. aktivitetstaxameter	Udløses som hjælp efter et fags beståede eksamener (SIF'er)	Skal belønne fag med mange gennemførte eksamener. Taksaten varierer mellem faggrupper, høj takst til ingeniser, lav til human/teknisk. Konkurrence indbygget
15-25 pct. basisevilling	Udregnes dels som grundbevilling og dels efter ministerielt fastsatte kriterier med uddannelsespolitiske hensyn, fx regionale	Basisevillingen beregnes efter særlige kriterier, bl.a. regional fordeling af uddannelsespladser. Faktoren kan bruges af ministeriet som omfordelingsredskab
0 pct. kvalitetsbevilling	Udløses som belønning for god undervisning, målt på gennemførelse, lavt frafald, udført i reduktion el.lign.	Kan ret, påvirkes i 'pulje', der uddelles i konkurrence
Bevillingsform:	BEVILLING til enten prioritering - med begrensninger, fx bevillingsregler, dimensionering (størrelse)	Ledelsesprioriteter (internt bevillingsfordeling, fagfordelinger og forskningsdiale

(fx på livstidsindkomst for faggrupper)", forklarer Bukh.

Han mener, at det er et problem, at kvalitet ikke indgår, fordi det i høj grad er det, som det faglige vip-personale har som målestok og motivation for sine faglige aktiviteter:

"Der er mange facetter, og kvalitet kan også omfatte undervisningskvalitet, studiemiljø; ikke mindst så vores – læreres og studerendes – personlige motivation ikke eroderer".

Kvalitet – et blødt kriterium

Uni'ernes ledelser har i processen anbefalet, at det nuværende taxametersystem bevares "som det mindst ringe". Og med den foreslåede jobrelevansmodel rammes nogle uni'er dobbelt, fordi politikere og embedsmænd får nye styringsredskaber i jobrelevanskriteriet, mens blødere kriterier som kvalitet udgår. I praksis betyder det en dobbeltstraf på samme kriterier, når der føjes et jobtaxameter til den allerede virksomme dimensionering (udmålt på fags beskæftigelsesmuligheder).

Allerede i sommer forudsagde **uddannelsesforsker Laura Louise Sarauw**, at ministerens manglende lyst til at definere kunne handle om, at kvalitet skulle omdefinere: "Ministerens embedsmændsgruppe fik et klart politisk opdrag, for de skulle tage udgangspunkt i Produktivitetskommissionens og Kvalitetsudvalgets arbejde. Og det var politisk nedsatte organer, som havde en forholdsvis snæver forståelse af 'kvalitet og relevans' som noget, der blandt andet handler om joborientering, flere jobs i den private sektor og at flere skal have en uddannelse, der giver en høj livsindkomst".

Skuffeplan: Ny styringskæde

Hvornår kommer regeringens plan om ministerudpegning af bestyrelsesmedlemmer?

”Det er besynderligt, at Ministeren i svarene ikke vil forholde sig til rapportens konklusioner, når den nu er offentliggjort. Det er useriøst at fremlægge en rapport og så ikke svare på spørgsmål om den. Jeg ved ikke, om jeg vil kalde det næsvist, men det er ikke professionelt”, siger **forskningsordfører Mette Reissmann (S)** efter at uni-minister Ulla Tørnæs slet ikke svarede på Reissmanns 15 spørgsmål til ministerens ’styringseftersyn’. Som det mest centrale aspekt var den kontroversielle konsulentrapport fra Nextpuzzle, som med en uklar metodik med 38 interviews og uden dokumentation foreslog ministerudpegning af bestyrelsesformænd.

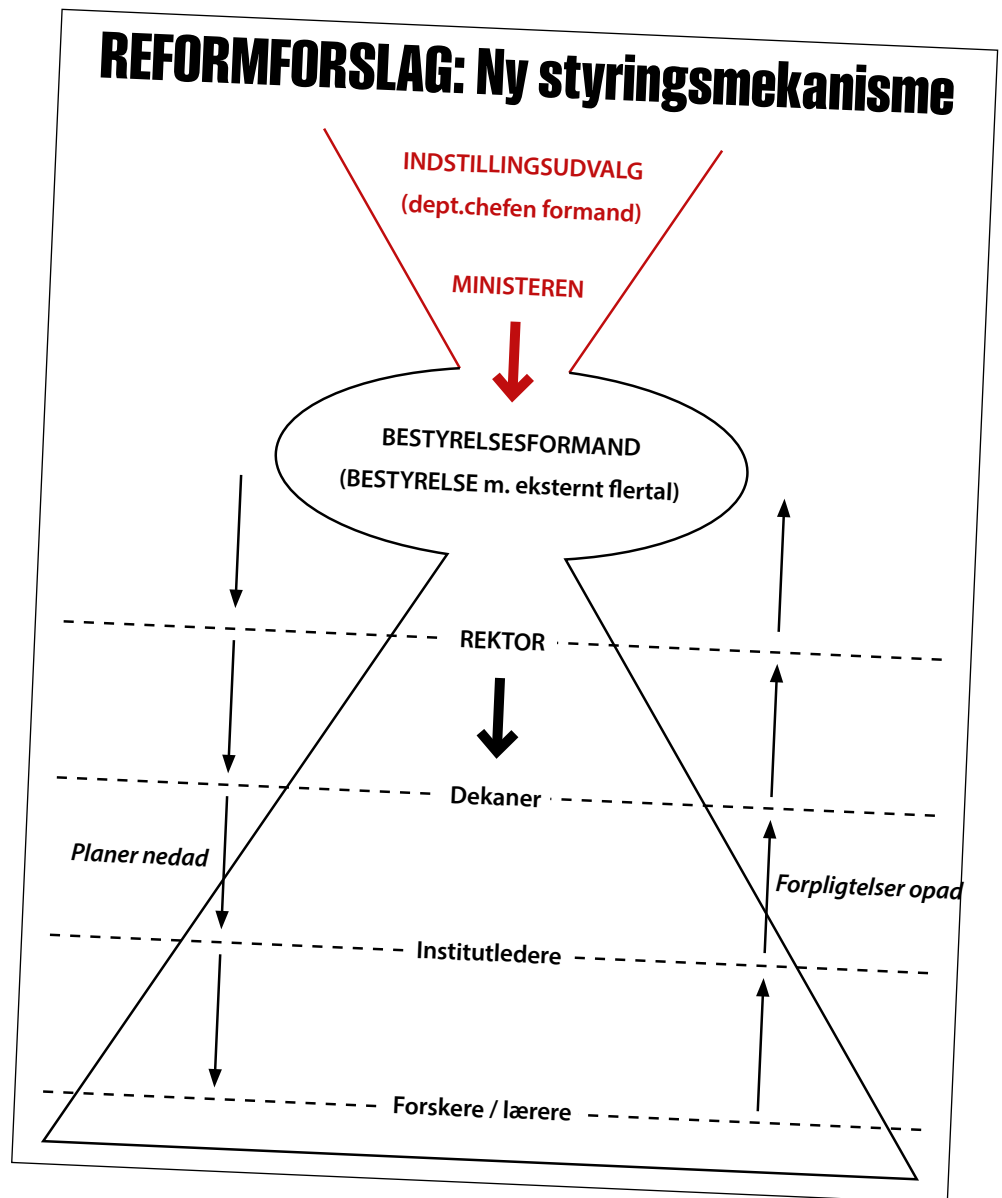
Reissmann havde stillet 15 spørgsmål til eftersynet, til Nextpuzzles rapport og til ministerens holdninger. Men hun fik ingen svar.

Tørnæs’ undvigende svar – så hun og hendes departementschef kan politisere i korridoren – var, at Nextpuzzle-rapporten bare var led i styringseftersynet, og at hun først vil forholde sig politisk til sagen, ”når alle elementerne foreligger”. Og det var så omkvædet i de næste 13 svar – som det i øvrigt tog ministeren en hel måned at besvare (ministres svarfrist er tilfældigvis en måned...)

Reformforslag: Ny styringsmekanisme

Nextpuzzles reformforslag om indstillingsudvalg og ministerudpegning er drastisk, fordi det indfører en styringskæde fra ministeren over bestyrelsesformanden til rektor til dekaner til institutlederen, jf. illustrationen. I dag er der ingen direkte og formel kæde fra ministeren til universitetet. (SE FIGUR - det nye markeret RØDT)

Rygter fortæller, at dept.chef Agnete Gersing turnerer rundt med styringsforslaget, som for lægfolk ser uskyldigt ud, men for politologer med kendskab til statsforvaltning og management er det langt fra uskyldigt. Det vil i praksis afmontere den relative autonomi, som uni’erne har i dag, for bestyrelsesformanden gøres til en slags ”styrelseschef” under ministeriet. Han underlægges måske ikke formelle ”instruktionsbeføjelser” som topembedsmand.

Men der vil være indbygget en loyalitetsforpligtelse opad. Det kan forstærkes af, at ministeren kan udpege en sympatisør (fx Fritz Schur). Den udpegede vil være mere orienteret mod at adlyde ministeren og ministeriet end at varetage sit universitets interesser.

Korridorpolitik

Næste fase i ministerens korridorpolitik er angiveligt, at hun som led i sit

”serviceeftersyn” vil have sammenlignet de danske styringsformer med udenlandske. En rapport offentliggøres inden årsskiftet.

Imens ser det ud til, at sagen ligger stille.

Hverken Søren Mette Reissmann eller SF’eren Jacob Mark har orket at stille flere spørgsmål, når de alligevel ikke får svar...

'Styringskæder gør forsker

Med ministerudpegning indføres der 'linjestyring' fra minister til institutledere – og hermed kan uni'er styres fra top til bund af minist

”Hvis den danske minister får indført en styringskæde – herunder fx nomineringsgruppe og ministerudpegning – vil de danske uni'er ikke længere være uafhængige institutioner, men nærmere en forvaltningsmyndighed ligesom andre i staten. Der vil blive en slags 'linje-organisation og -styring' igennem organisationen – fra minister og ministerium over bestyrelsesformanden til rektor og til institutledere.”

Det vurderer **docent og prodekan Shirin Ahlbäck Öberg** fra Uppsala Universitet. Hun er politolog og ekspert i offentlig forvaltning og professionernes status i new public management-regimer.

”Hvis der indføres en sådan styringskæde eller lignende mekanismer, så gøres forskere til embedsmænd med embedsmandslignende underordning. Og hermed er det slut med forskernes frihedsgrader, fordi deres aktiviteter kan 'politiseres'. Universitetet er ikke længere et universitet som uafhængige institutioner i klassisk forstand – ud fra de traditionelle definitioner hos Humboldt og UNESCO's charter 1997, som de vestlige lande alle har tilsluttet sig, herunder Sverige og Danmark.”

Tørnæs' skuffeplan om ministerudpegning

Hun er meget kritisk, da FORSKERforum forelægger de aktuelle forlydender om minister Ulla Tørnæs' skuffeplan om at indføre en central nomineringsgruppe (med dept.chefen i spidsen). Gruppen skal så headhunte emner til posten som bestyrelsesformand, der forelægges for ministeren, som udvælger (se **ILLUSTRATION: Styringspyramiderne**)

”I et demokratisk samfund skal universiteter være uafhængige af statsmagten og politikerne, fordi dets forskere skal kunne sætte et kritisk blik på det samme samfund. Institutionernes og forskernes uafhængighed bør ideelt set sammenlignes med den, som domstole og dommere har. Domstolenes uafhængighed er lovfæstet, og dommernes forstærkede

Hvis der indføres en sådan styringskæde eller lignende mekanismer, så gøres forskere til embedsmænd med embedsmandslignende underordning. Og hermed er det slut med forskernes frihedsgrader, fordi deres aktiviteter kan 'politiseres'.

Shirin Ahlbäck Öberg

ansættelsesbeskyttelse sikrer dem uafhængighed. Sådan burde det også være for universiteterne, så disse som institutioner ikke underordnes (instruktionsbemyndigelse) ovenfra”.

Linjestyring med politisering nedad

”Det er indlysende, at hvis man indfører politisk udpegning fra top til bund, har man lavet en gennemført linjestyring. Det skaber plads til, at eksterne (politiske) interesser kan presses ned igennem systemet. Man får bestyrelser og rektorer, som er sensitive for det eksterne, og det er sømmet i ligkisten. Så får man kommandostyring, og det går ud over det kritiske og innovation, fordi man indordner sig og søger mod dikterede mål. Man får konformitet i stedet for kreativitet”.

Da FORSKERforum fortæller hende om de tre aktuelle skandaler om politiseret myndighedsbetjening (Gyllegate, CBS' landbrugsrapport og MRSA-sagen), siger hun:

”De forløb har vi ikke hørt om i Sverige! Men som konflikterne er beskrevet, fortæller de jo meget præcist, hvad der bliver problemet, hvis eksterne politisk-administrative interesser får indflydelse på den uafhængige forskning: Systemet kan politisere myndighedsrådgivning og forskning”.

Strukturel forskel mellem Sverige og Danmark

Politologen **Christer Karlsson** har påpeget en væsentlig forskel mellem den danske model og den svenske: Danmark har armslængde mellem uni'er og det politisk-administrative niveau, men internt dikterer uni-loven en linjestyring med klare kommandoforhold. Ledelsen (bestyrelsen) er formelt uafhængig af det politiske niveau. I Sverige er der ikke armslængde mellem det politisk-administrative niveau, fordi man har noget, der ligner politiske udpegninger af bestyrelsesformanden. Til gengæld kan uni'erne internt organisere sig relativt frit, uden at være bundet af en stram uni-lov (SE FORSKERforum 299-november).

Shirin Ahlbäck Öberg: ”Det er en interessant forskel, hvor man har lagt snittet i statens indblanding, og det skal tilføjes, at der da er stærke politisk-administrative kræfter i Sverige, som (i den såkaldte Ledningsutredningen 2015) også ønsker en intern linjestyring, som den danske”, forklarer docenten.

Politikere uforstående overfor uni's særlige frihedsgrader

Politikere og forvaltere er ofte uforstående overfor, hvorfor uni'er skal have mere frie rammer end andre offentlige institutioner. Uni-forskere skal jo – som alle andre offentligt ansatte – udføre arbejde i samfundets interesse, angivet af de folkevalgte politikere.

”Universiteternes rolle er kritisk granskning, og DERFOR skal det være uafhængigt af politiske interesser. Formelt og officielt anerkendes da også, at uni skal have autonomi og frihed. Men samtidig er der et politisk-administrativt pres for at de skal indordne sig. Logikken lyder, at uni ikke er så forskelligt fra andre statslige myndigheder. Ingen siger det lige ud, men disse parter ønsker, at gøre uni'er til en slags forvaltningsmyndigheder på linje med andre, så man indordner sig under visse politiske interesser. Disse parter vil

e til embedsmænd

ter og embedsmænd, konstaterer svensk forvaltningsforsker

Uni-verdenen er en følsom og påvirkelig organisation, hvis den ikke er beskyttet. Den informelle kultur og frihedsgraderne overlever ikke, hvis det ikke er garanteret i love og strukturer.

Shirin Ahlbäck Öberg

'kidnappe' det uafhængige universitet til at indpasse sig", forklarer hun.

Styringsdualisme: Forvaltning og akademisk selvstyre

Historisk har der været en styringsdualisme i uni-sektoren: Det har været en pragmatisk balancering af to principper. På den ene side skal selve forvaltningen (af løn og drift) køres professionelt som andre statslige institutioner. Men på den anden side skal der tages hensyn til Akademiets særlige kollegiale selvstyre, hvor den faglige autonomi skal have store frihedsgrader. Der har altid været en spænding mellem disse to styringsprincipper:

"I realiteten kan vi tale om, at styringsdualismen har betydet en slags magtdeling og afbalancering internt i uni's organisation. Det er såmænd en fornuftig deling, for vi må anerkende, at vi er statsfinansierede i almeninteressen, og at der må være en vis linjestyling og bestemte forvaltningsprincipper til. Uni må selvfølgelig forvalte sine opgaver og økonomi på en professionel, ansvarlig og regelbundet måde", forklarer Shirin Ahlbäck Öberg.

Men på den anden må der være respekt og frihedsgrader om det akademiske selvstyre:

"Det betyder kort og godt, at når det handler om det faglige, om indhold i studier og forskning, om ansættelser og forfremmelser, så skal det forvaltes af det selvstyrende og kollegiale Academia",

forklarer hun. "Det er vigtigt at fastholde idealet, for ellers overlades vi til de små skridts tyranni, hvor man langsomt fratager Academia sin særlige selvstændighed", forklarer hun.

Men balancen er tippet

Der skal være en vis balance mellem forvaltningsprofessionalismen og den faglige autonomi, forklarer forvaltningseksperter:

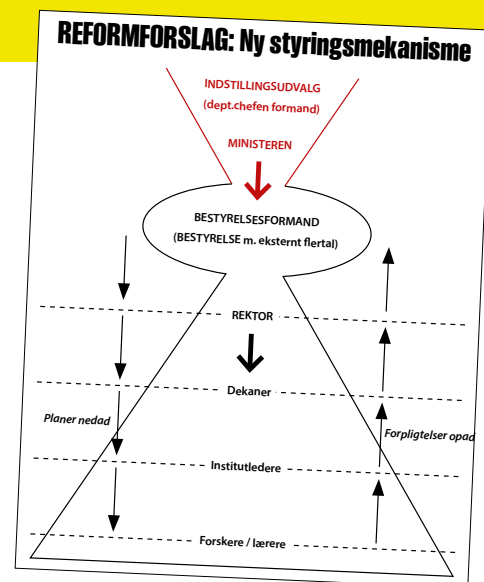
"Men i det seneste årti er der kommet en ubalance til den forvaltningsmæssige 'linjestyngs' fordel. Indikationen på det er især synet på, hvordan uni skal styres. Problemet med dette er, at ifølge linjestyngens logik fungerer uni som en forvaltningsmyndighed – åben for politisk styring og påvirkelig for eksterne interesser. Konsekvensen er grundlæggende, at kerneaktiviteterne forskning og undervisning risikerer politisering. Videnskabelig kompetence og akademisk frihed er ikke længere grundpillerne."

Linjestyngingen indføres i henhold til new public management, som har stærk tiltro til den stærke og rationelle ledelse med hierarkisk linjestyng på bekostning af den faglige sagkundskab i organisationen. Det er målstyng mod bestemte målbare succeskriterier og incitamenter, som organisationen indrettes efter.

Uni er en følsom organisation

Politologen Christer Carlsson forudsiger, at minister og topembedsmænd vil bagateliserer forslaget om ministerudpegning med, at alle ansvarlige skam respekterer og forstår uniernes autonomi. Og da der udpeges ansvarlige personer, vil den praktiske betydning af ministerudpegning ikke blive stor.

Det er dog en tankegang, som Carlsson advarer mod, for erfaringen viser, at har ministre og embedsmænd fået nye styringsredskaber, så bruger de dem. Og Shirin Ahlbäck Öberg er enig i, at uni-sektoren ikke skal overvurdere livskraften i Akademiets egne logikker. Det er ikke

inerti, som gør sektoren styringsresistent:

"Ud fra den svenske historik holder den hypotese overhovedet ikke, tværtimod. Uni-verdenen er en følsom og påvirkelig organisation, hvis den ikke er beskyttet. Den informelle kultur og frihedsgraderne overlever ikke, hvis det ikke er garanteret i love og strukturer. Den svenske Autonomireformen (2011) var en afregulering, som gav en uklar konstitutionel ramme, og som blev solgt på, at den principielt gav mulighed for mere lokalt og kollegialt styre. Reelt har reformen betydet mindre akademisk magt på bekostning af mere magt til forvaltningens. En administrerende direktørledelse sætter groft sagt dagsordenen med krav om strategiplaner og politisk retorik om ressourcestrømme osv. Og der er ingen formelle organer, som kan protestere mod den procedure".

KILDE: Öberg & Sundberg: "Avkollegialiseringen af den svenske högskolan" (in "Det hotade universitetet" (DIALOGOS 2016)).

SVERIGE: Autonomi-reformen 2011

– betød mere magt til ledelsen og chefer, mens den kollegialt-faglige medbestemmelse siver

Uni-minister Ulla Tørnæs' embedsmænd er netop nu i gang med at udrede styringsformer i andre lande. Det forlyder, at Sverige bliver et forbillede for en ny dansk styringsmodel. Men erfaringerne herfra er ikke positive, set nedefra i systemet:

”Evalueringen af den svenske model er skræmmende. Regeringens store ’Autonomireformen’ i 2011 lever ikke op til sit navn, tværtimod har den ført til øget linjestyling oppefra. Den førte ikke til styrkelse af kvaliteten”, konstaterer politologerne Shirin Ahlbäck Öberg og Elin Sundberg, der har undersøgt følgerne af den svenske reform. Den angivelige lokale autonomi har betydet større magt for ledelser og ikke-faglige chefer til at beslutte på områder, hvor det kollegiale-faglige selvstyre tidligere var medbestemmende.

Afregulering – uden rettigheder for de menige

Den svenske regering valgte i 2011 af afregulere de historiske struktur-regler, som havde været basis for den kollegiale medbestemmelse på svenske uni'er og "högskoler". Mens det kollegiale medstyre havde et helt kapitel i den gamle Högskole-forordningen, blev det reduceret til en enkelt passus i Högskolelagen. Det blev overladt til det lokale niveau at indrette sine egne styreformere.

”Men navnet – Autonomireformen – sender et helt forkert signal. Den giver angiveligt øget lokal autonomi, men det er til de højeste ledelsesorganer, som får større handlerum. Og det har ikke betydet øget frihed og kollegialt-fagligt selvstyre for forskere og lærere, tværtimod”.

Tidligere var der lovkrav om, at der skulle være **fakultetsnævn**, som var et kollegialt beslutningsorgan, som blev valgt af videnskabeligt kompetente lærere, og som var ansvarlige for det faglige, forskningen og ph.d.-uddannelse samt for uddannelserne, hvis ikke institutionen havde udpeget fagspecifikke organer til uddannelsessiden. Men Autonomireformen betød bare, at fakultetsnævn forsvandt, og bestyrelsen, rektor og dekaner fik styrket deres magt.

Men navnet *Autonomireformen* sender et helt forkert signal. Den giver angiveligt øget lokal autonomi, men det er til de højeste ledelsesorganer, som får større handlerum. Og det har ikke betydet øget frihed og kollegialt-fagligt selvstyre for forskere og lærere, tværtimod.

Elin Sundberg

Autonomi-reformen betød nemlig ikke, at **linje-organisationens ledere og organer** blev afreguleret. De fik derimod en forstærket magtposition, idet rektor fx fik status som øverste myndighedschef.

Uden kollegial medbestemmelse bliver forskere til embedsmænd

Den kollegiale medbestemmelse på det faglige hører med til definitionen på et universitet, jf. Humboldt og UNESCO-konventioner, mener Öberg og Sundberg. Men den magt er diffunderet, fordi beslutningsmagt er delegeret til chefer i et top-down-system med linjestyling, som egentlig kun burde tage sig af forvaltningsmæssige sager. Nogle steder er overtagelsen grotesk, når faglige vurderinger og prioriteringer ligefrem er overladt til ikke-faglige personer, konstaterer Sundberg.

Tabet af faglig-kollegial magt internt på institutionen har omfattende konsekvenser, for pludselig er uni'ers mission ikke noget særligt, der kræver særlig beskyttelse af de ansattes frihedsgrader:

”Når den faglige-kollegiale beslutningsmyndighed fraviges, bliver uni'er som alle andre statslige myndigheder. Så bliver det umuligt at hævde uni'ernes særart i forhold til andre statslige myndigheder. Argumentet for, at uni'er skal have fagligt selvstyre og forskningsfrihed, bortfalder. Forskere bliver en slags embedsmænd”, konstaterer Öberg og Sundberg.

Analyse: Lund, Uppsala og Stockholm har kollegialt styre

Det eksponerer en styringsdualisme mellem kollegialt selvstyre og linjestyling i forvaltningen. Dualismen stiller krav til beslutningstagerne om at sikre en balance, så det klart fremgår, at faglige spørgsmål skal afgøres af de kollegiale fagfolk. Men balancen er tippet:

”Linjechefer har fået øget magt ved valg af kollegiale ledere. Valgforsamlinger er erstattet af høringsprocesser. Linjechefer har mange steder fået øget magt i spørgsmål vedrørende akademiske ansættelser af lektorer og professorer eller vedrørende uddannelserne. Risikoen er, at disse linjecheferes præferencer får større indflydelse ved bedømmelser end de fagligt-kollegiale.”

Nogle steder er kollegiale blevet reducerede til rådgivende organer efter dansk model, fx ved Göteborgs Universitet.

Öberg og Sundbergs analyse viser, at reformen generelt har betydet større lokale forskelle på styremodeller. Kun Lunds, Uppsalas og Stockholms universiteter har bevaret tidligere tiders stærke kollegiale selvstyre på både fakultets- og institutniveau. Ellers er det kollegiale selvstyre mindsket i forskellig grad, fx i Göteborg, Örebro, Linneuniversitetet og Malmö Högskola. På Luleås tekniske uni er kollegial beslutningsmagt helt afskaffet.

Tabet af faglig-kollegial magt internt på institutionen har omfattende konsekvenser, for pludselig er uni'ers mission ikke noget særligt, der kræver særlig beskyttelse af de ansattes frihedsgrader:

”Når den fagligt-kollegiale beslutningsmyndighed fraviges, bliver uni'er som alle andre statlige myndigheder. Så bliver det umuligt at hævde uni'ernes særart i forhold til andre statslige myndigheder. Argumentet for, at uni'er skal have fagligt selvstyre og forskningsfrihed, bortfalder,” slutter Shirin Ahlbäck Öberg og Elin Sundberg.

SVERIGE: Ledningsutredningen 2015

Politikere og styringseksperter vil have mere magt til uni-ledelsen i Sverige, men Karolinska-skandalen afslørede at topledelse ikke er en god model for uni'er og academia, siger svensk forvaltningsekspert

Macchiarini-skandalen i foråret 2016 med fusk-forskning på spiserør blev afsløret kort tid efter, at et ekspertudvalg om ”udviklet ledelse på universiteter” havde foreslået en model med mere topstyring af de svenske uni'er. Skandalen blev en gave til kritikerne af uni-styring oppefra:

”Skræmmende nok var det netop Karolinskas organiseringsform, som blev fremført som forbillede i Ledningsutredningen 2015”, konstaterer **docent Shirin Ahlbäck Öberg**.

”Skandalen på Karolinska – hvor Paolo Macchiarini blev hyret af ledelsen uden faglig indflydelse og senere fyret for fusk – fortæller, hvad der sker, når man indretter universiteter som linjestyrede organisationer i takt med moderne ledelsesteori. Rektor bliver administrerende direktør, og universitetets kollegiale organer, som skal garantere sagkundskab inden for de enkelte fagområder, får marginale roller. Kollegiale organer med beslutningsmagt udrenses, angiveligt fordi de blokerer for hurtige og ’strategiske’ beslutninger. Man vil hellere overlade ansvaret for indholdet i forskning og undervisning til enkelte stærke topledere end at stole på ekspertorganer som institutbestyrelser og fakultetsnævn”.

Ledningsutredningen foreslog, at beslutninger skal tages i en hierarkisk linjeorganisation, hvor ”vigtigere beslut” dog skal forberedes i kollegiale organer. Og så skal institutionsbestyrelser (’institutbestyrelser’) afskaffes, hvor de fortsat findes.

Manipuleret proces

Den politiske proces bag udredningen var påfaldende manipuleret – på samme måde som danske ministre har gjort det.

Karolinska-skandalen afslører, at den ledelses-struktur, som berømmes i Ledningsutredningen, har nået sit lavpunkt. Der behøves ikke mere, men mindre management, for at vore universiteter igen skal gøre os fortjent til omverdenens tillid.

Shirin Ahlbäck Öberg

Anbefalingen skete ikke efter, at der blev præsenteret analyser af, at det kollektivt-faglige medbestemmelse ikke fungerer (som Helge Sanders Uni-loven 2003). Og anbefalingen blev legitimeret med, at udredningen havde gennemført selektive 300 interviews (som Tørnæs' igangværende styringseftersyn med konsulent-interviews fra Nextpuzzle).

”I den svenske rapport var det bemærkelsesværdigt, at interviews blev gennemført selektivt med et tydeligt lederperspektiv. Halvdelen af de interviewede tilhørte ledelses-siden, mens der kun indgik 36 interviews med lærere og forskere”, forklarer docenten.

”Regeringen og Ledningsutredningens har arbejdet med en skjult målsætning. Først gennemfører man en såkaldt ’Automireformen’, som giver uni-ledelserne ret til at udforme den interne styringsmodel. Og derefter udgiver man så en utredning, som angiver nogle retningslinier om, hvordan organisationen skal organiseres med mere topstyring.”

Ikke mere, men mindre management

Ledningsutredningens forestilling er inspireret af new public

management-tankegangen, at beslutningskraften i organisationen stiger, hvis man har en linjeorganisation med en topleder, der har et tydeligere ansvar og bedre kan håndtere ”strategiske beslutninger”. Ledelsesutredningens grundpåstand lyder: **”En væsentlig forskel er, at ansvar kan pålægges linjeorganisationens chefer på en helt anden måde end af kollegiale organer”** (s.146).

”Men der savnes helt empirisk bevis for denne påstand, og Macchiarini-affæren modbeviste påstanden, for Karolinska har en topstyret struktur, men linjechefer og Karolinskas bestyrelse tog ikke-faglige beslutninger, som viste sig at være katastrofale og ansvarsforflygtigende”, siger docent Shirin Ahlbäck Öberg. ”Karolinska-skandalen afslører, at den ledelses-struktur, som berømmes i Ledningsutredningen, har nået sit lavpunkt. Der behøves ikke mere, men mindre management, for at vore universiteter igen skal gøre os fortjent til omverdenens tillid”.

Den svenske regerings aktuelle holdning til Ledningsutredningens anbefaling om mere topstyring er ukendt. Måske kommer der en markering i Forskningspropositionen 2017. Shirin Ahlbäck Öberg er forsigtig optimist:

”Karolinska-sagen var en skandale, og den har åbnet politikernes – og såmænd også svenske forskeres – øjne for problemer med linjestyret uden faglighed. Og der er da også kommet signaler fra centrale politikere, der kan tolkes som en støtte til den kollegiale medbestemmelse.”

Er det ikke grotesk, at det CBS-universitet, som skal uddanne ledere og management-folk, selv blev ledet så talentløst – at det endte med, at topledelsen blev fyret?

”Dertil kan jeg jo kun svare: Jamen, vi nede på det fagligt-kollegiale niveau havde ikke noget medansvar, for vi er sat fra magten. Uni-loven sætter i vid udstrækning ’de professionelles’ – undervisere/forskere – faglige indflydelse ud af spil. Det er en enstrenget topledelse, som styrer med ubetingede beføjelser. CBS’ ansættelse og fyring af Johan Roos er jo et eksempel på, hvor galt det kan gå.”

CBS-professor Jens Frøslev Christensen vil ikke tage medansvar for, at det kørte af sporet på CBS dengang i foråret 2011.

Frøslev var selv aktør som medarbejdervalgt i bestyrelsen, og han har nu belyst sagen i en bog, der detaljeret redegør for det interne forløb i organisationen. I analysen af, hvorfor det endte så galt, peger han på både systemfejl i styringsmekanismer og på Roos’ konkrete håndtering af forandringsprocesser.

“

Roos havde ikke tålmodighed og måske ikke forståelse for, hvad reformprocesser kræver. CBS er en videnorganisation ...

Jens Frøslev Christensen

Pseudo-demokratisk mummiespil

Efter seksten måneder var rektor kommet i stærk modvind i organisationen. Akademisk Råd og institutlederkredsen udtrykte stærk kritik af dele af den akademiske strategi og planerne om kraftig centralisering af institutstrukturen, og da bestyrelsens medarbejdervalgte i marts 2011 udtrykte mistillid til rektor, så bestyrelsen ingen anden udvej end at fyre rektor. Og ugen efter blev bestyrelsesformand Anders Knutsen også tvunget til at gå af efter hårde angreb på ham såvel i pressen – hvis rolle ikke analyseres – som blandt medarbejderne.

”Johan Roos tiltrådte med flot retorik, vilje til dialog og præsentation af nogle overordnede principper/værdier, som det var svært at være uenig i, og som gav en indledende goodwill hos medarbejderne. Der var forståelse for fornyelse. Men efter et års intensiv strategiproces, der involverede hundredvis af medarbejdere, blev

der fremlagt en strategi, der fremstod meget uklar, og hvor mange ikke kunne genfinde deres input fra strategiprocesen. Dertil kom, at den i brede kredse oplevedes at kolliderede med stærke historiske og akademiske værdier på CBS. Det lykkedes således ikke for rektor at skabe bred forståelse for endsigse opbakning til den nye akademiske strategi. Hans dialogproces var slået fejl, og tilbage stod et indtryk af pseudo-demokratisk mummiespil. Og på executive-området engagerede han sig – uden megen dialog – i markante reformer – herunder en fusion med SIMI – en sag der endte som en offentlig skandale.”

Roos undervurderede organisationskulturen

”Roos har grundlæggende ret i sin egen evaluering, som pegede på, at han undervurderede en relativt stærk organisationskultur. Mere konkret ser jeg konflikten som funderet i det forhold, at han udfordrede nyligt etablerede akademiske værdier på CBS, hvortil kom, at hans forandringsledelse brød med traditionerne for god forandringsledelse i en vidensintensiv organisation – traditioner, der knytter sig til kollegial inddragelse i beslutningsprocesserne,” forklarer Frøslev.

Hovedaktørerne i ’oprøret’ var de medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer, Akademisk Råd og nogle institutledere, som i løbet af processen blev enige om at sætte hælene i:

”Længe troede vi, at Roos – og bestyrelsesformanden – kunne tilskyndes til at imødekomme den faglige kritik, men efterhånden blev vi i stigende grad overbevist om, at det ikke var muligt, så derfor endte det med et krav om rektors afgang. Og da vi i sidste fase kunne fortælle bestyrelsen, at ingen af de to dekaner ønskede at fortsætte, hvis Roos fortsatte som rektor, vendte bestyrelsen 180 grader,” fortæller han om det dramatiske forløb bag lukkede døre.

Tys-tys og uformelle magtværk

”Modstanden udfoldede sig som en kollegial ’tys-tys-offentlighed’. Det blev et tema ved de uformelle kollegiale frokostmøder eller korridor snakke i løbet af efteråret 2010, og i foråret 2011 var temaet meget kontant: ’Der må da gøres noget.’

”Roos havde tilsyneladende ikke stærke alliancer hverken i ledelseskredsen eller længere nede i organisationen. Og mit indtryk er, at han først og fremmest ønskede at imødekomme, hvad han så som et mandat fra (dele af) bestyrelsen og især dens formand om at reformere CBS.”

Der blev skabt uformelle netværk, som

Eksempel på tal

CBS-HISTORIE. Hvad skete der, og h

Johan Roos i foråret 2011? Det ha

lærerig historie om magten o

skabte den modmagt, der satte sig op mod den formelle magtbase (bestyrelsen og direktionen):

”Kald det intriger og korridorpolitik. Jeg ser det som ’tentativ identitets-skabelse’, hvor vi forsøgte at afklare vores værdimæssige ståsteder i mødet med de omfattende strategiske og organisatoriske forandringer, som rektor og bestyrelsen ville gennemføre. Det foregik formelt ved møderne i Akademisk Råd og institutlederkredsen, men i mindst lige så høj grad uformelt i og imellem disse og andre netværk i organisationen. Der var jo ingen redskaber i Uni-loven til at nedlægge veto mod rektorbeslutninger eller til at afsætte rektor,” forklarer han.

Magtkamp om at respektere akademiske værdier

”Det var aldrig kommet til åben revolte eller paladsrevolution, for akademikere er jo pæne mennesker, der holder sig til spillereglerne. Men Roos’ strategi- og strukturplan – med oplæg til drastisk reduktion af antallet af institutter – blev opfattet som så problematisk, at der i forløbet blev dannet uformelle alliancer og netværk, som havde CBS’ akademiske værdier tilfælles. I den forstand var oprøret ikke bare en protest mod en rektors reformiver, men en magtkamp om, at han skulle respektere det kollegiale akademiske system, og at han ikke bare kunne ignorere vipernes ønsker om medbestemmelse på de faglige strategier og strukturer,” forklarer professoren.

”Og man skal ikke undervurdere værdielementet i den konkrete sag, for den kollektive erindring samlede mange af aktørerne. De var stolte af – under det kollegiale styrelsessystem – at have været med i CBS’ udvikling fra en lokal handelshøjskole til et internationalt anerkendt universitet, der kombinerede en akademisk kultur med gode relationer til erhvervslivet. Aktørerne havde fælles værdier og en stor del af dem havde været aktive under det kollegiale styre før Universitetsloven fra 2003. Og de havde en forståelse for, at den faglige

Ugentlig ledelse?

hvad lå der bag oprøret mod rektor
CBS-professor gravet i. Det er en
og styringen på danske uni'er

medbestemmelse er forudsætningen for et akademisk universitet. Den ballast har de yngre generationer i stadig mindre grad, så derfor tror jeg ikke, at vi vil se den slags oprør igen.”

Aktørernes personlige risiko

Oprørerne overvejede i processen deres risiko ved at deltage aktivt i oprøret: ”Risikoen for at tabe et opgør handlede om de usikre konsekvenser for både organisationen som helhed og for deres personlige omdømme og karrieremuligheder. Op til årsskiftet 2010/11 var et uformelt tema i mange kredse, hvordan man kunne få korrigeret en del af forandringsplanerne, og i de første måneder af 2011 voksede den uformelle kollegiale modstand mod rektors planer og hans ledelse – og dermed voksede viljen til at tage risikoen,” forklarer Frøslev.

”Men vel krævede det mod at deltage. Ved at stille sig op som åbenhjertig kritiker af rektors projekt og rektor, risikerede man næppe direkte personlig forfølgelse eller fyring. Men der var dog en vis fare for, at man ville komme i en slags ’bad standing’. Det var en kendt sag, at rektor havde et godt øje til ’den gamle garde’, og at han ’udrensede’ ledende personer med link til den tidligere rektor Finn Junge-Jensen. Derfor var aktørerne meget bevidste om nødvendigheden af at holde sig til spillereglerne og i sidste ende rette sig mod det centrale formelle organ, bestyrelsen. Men aktørerne sørgede også for at optræde samlet for herved at øge slagkraften – og legitimiteten ved det, vi gjorde – og dermed reducere risikoen.”

Det er en ofte fremført kritik af uni-ledelserne, at de undlader at sige politikerne imod, selv om de egentlig burde advokere uni'ernes interesser. På samme måde kan CBS-ledere bebrejdes et særligt ansvar, fordi de havde direkte adgang til rektor, men undlod at sige fra?

”Det er nemt at efterrationalisere. Jeg har udredt forløbet, tømt for moralske domme. Men det er da klart, at nogle ledere var udsat for et stort loyalitetspres, når de ikke var enige i Roos’

prioriteringer, men udadtil måtte spille med.”

Johan Roos’ fejltrin

”Andre ser det anderledes, men jeg opfatter Johan Roos som en venlig, charmerende og visionær person, der imidlertid ikke var denne opgave voksen. Han var en dygtig og overbevisende taler, men han talte ofte på et ukonkret meta-niveau, smukt og overbevisende og svært at være uenig med! For eksempel er det svært at være uenig i, ’CBS skal gøre sig mere nyttig og synlig og tage store samfundsforandringer op’” Men da de konkrete strategiplaner kom på bordet med meget store budgetter, og da han valgte ikke at ansætte en verdensberømt forsker som professor, stod det klart for os, at forskningsorganisationen på CBS var på vej til at lide stor skade.

Det fremgik af bestyrelsesformand Knutsens og rektor Roos’ retorik, at CBS skulle igennem en række reformer efter eks-rektor Finn Junges ’mis-regime’ igen mange år. Organisationens skulle professionaliseres efter den private sektors modeller, og dens formål skulle i højere grad være indrettet på at opfylde den private sektors uddannelsesbehov, fx gennem executive-kurser.

”Johan Roos’ vurdering af processen lød bagefter, at han undervurderede kompleksiteten i at ændre en relativt stærk organisationskultur – og det havde han ret i. Men hans perspektiv er åbenlyst anskuet fra toppen af organisationen, hvor han havde blikket stift rettet opad mod bestyrelsen, selv om han talte om ’dialog’ og ’bottom-up’. Set indefra og nedefra begik han en række fejl, som afspejler, at han var for uerfaren som leder og for utålmodig. Organisationsændringer kræver grundig analyse og tid. Helt grundlæggende satte han sig ikke ind i stedets historie og organisationskultur,” forklarer Frøslev.

Forandringsledelse

Roos kendte udmærket lærebøgenes regler om forandringsledelse, men han fulgte dem ikke, konstaterer Frøslev. Forandringsledelse i etablerede organisationer kræver, at ledelsen får forståelse for nødvendigheden af, at forandringer rodfæstes i organisationen, at medarbejderne anerkender den nye strategi og struktur, at topledelsen har alliancer i organisationen, og at modstand kan imødegås gennem dialog.

”Roos havde ikke tålmodighed og måske ikke forståelse for, hvad reformprocesser kræver. CBS er en videnstung organisation, som med universitetsloven af

2003 formelt blev enstregenget og topstyret, men som uformelt består af et forgrenet netværk af akademiske interesser. Det er en organisation, hvor de ansatte har tradition for høj faglig autonomi og derfor også forventer at have en høj grad af faglig medbestemmelse.”

”Helt banalt, så skal reformledelse overholde disse grundregler i forandringsledelse, især de dele, som handler om at få organisationens og personalets forståelse og opbakning. For Roos var problemet, at han igangsatte en større ’dialog’-proces, som imidlertid var mere formel end reel, så han fik aldrig den fornødne opbakning til og forståelse for sit projekt. Dertil kommer, at strategiplanen, planerne om centralisering af den akademiske struktur samt ændringerne på executive-området (herunder fusionen med SIMI) var omfattende kursændringer i en organisation, som de fleste allerede oplevede som værende i en god gænge,” forklarer Frøslev.

Uni-loven som problem

Uni-loven indebærer en enstregenget struktur med stærk ledelse oppefra, som bestemmer: ”Og Johan Roos forsøgte at agere stærk leder, der var hyret ind som reformmand, som skulle legitimere sig opad mod bestyrelsesformand Knutsen og den øvrige bestyrelse. Han kunne udnytte, at Uni-loven giver frit spil for ledelsen.”

De kollegiale organer er kun ’rådgivende’. De kan ikke nedlægge veto mod umulige ledelsesbeslutninger. De kan ikke give rektor eller bestyrelsesformanden et mistillidsvotum. Kun bestyrelsen kan afsætte rektor og ansætte en ny. Kun bestyrelsen kan afsætte bestyrelsesformanden, og kun ministeren kan afsætte bestyrelsen.

De uformelle netværks pres blev dog for stort på CBS:

”Forløbet afslørede, at der mangler checks-and-balances i systemet, så vip-personalet ikke kan protestere eller blokere for ledelsesbeslutninger – om struktur, faglighed og økonomi – som der ikke er dækning for nedefra. Der mangler fagligt-professionelle fora med egentlige bemyndigelser.”

Kilde:

Jens Frøslev Christensen: *Oprøret på CBS* (Samfundslitteratur, nov. 2016).

Samlivet med en 'academic'

I anledning af jul og nytår, som udløser tid i familiens skød, trykker FORSKERforum fire engelske ESSAYS om, hvordan privatlivet og samlivet opleves, når den ene part er academic' (eng.: universitetslærer).

'Der er en tredjepart i vores forhold

Min partner og jeg mødte hinanden for 11 år siden, da hun arbejdede i den offentlige sundhedssektor, og jeg på min ph.d. Igenem årene har hun været vidne til op- og nedturene i mine akademiske bestræbelser – de sene, ensomme aftentimer med kun den bærbare til selskab, den lange, åndsfortærende søgen efter arbejde, og lettelsen, da jeg (endelig) blev fastansat. Universitetet er blevet en allestedsnærværende tredjepart i vores forhold – på godt og ondt.

På mange måder spiller det ingen rolle for mig, at min partner ikke selv har sin gang i det akademiske miljø. Vores dagligdag formes af et utal af beslutninger og oplevelser, som intet har med vores forskellige karrierer at gøre – hvad skal vi have til aftensmad; hvordan skal vi fejre din fødselsdag; hvis tur er det til at give katten mad. Men på andre måder har det alligevel stor betydning, at hun ikke er en del af det.

Jeg har altid været imponeret over det engagement, hun udviser i ekstremt stressfremkaldende sundhedsfaglige sammenhænge. Og selv om jeg ofte er ved at gå op i en spids over en bevillingsansøgnings snarlige frist, eller om ordene på papiret nu er forståelige, er jeg altid bevidst om, at hun i sit daglige arbejde hele tiden står over for en helt anden virkelighed fyldt med smerte, sygdom og livets skrøbelighed i det hele taget. Derfor er hun min elskede prøvesten, en konstant påmindelse om, at der er så meget andet i livet end elfenbenstårnets snævre prioriteringer. "Men når det kommer til stykket, Blythie, er det så et spørgsmål om liv eller død?" Det er blevet vores mantra.

Præstationskravene

Men samtidig erkender vi de bittersøde indvirkninger af min akademiske karriere

på vores forhold. Den tunge undervisnings- og vejledningsbyrde, administrative udfordringer og de urealistiske publikationskrav – *publish or perish* – betyder, at jeg typisk arbejder i overkanten af 70 timer om ugen. Mandag til fredag er det småt med kvalitetstid, et par timer i hinandens selskab om aftenen kan det måske blive til, og weekenderne og ferierne ædes op af forberedelse, studenteropgaver og indhentning af forsknings-tid.

Det er virkeligheden for de fleste universitetslærere, jeg kender, både herhjemme og i udlandet. Og selv om mine kolleger og jeg fortsat er højt engageret i det, vi laver, og føler os dybt forpligtet over for vores arbejdsgivere, vores studerende og vores forskning, er vi samtidig bevidst om, at det er med store omkostninger for vores familier, vores forhold og vores helbred.

Det kan kun et globalt paradigmeskift i academia rette op på – men det må og skal være et mål for verdens universiteter og de regeringer, der finansierer dem. Ellers – for nu at parafrasere W.B. Yeats – kommer det hele til at falde fra hinanden, og dannelsens kerne – academics og alle dem, der støtter dem i deres arbejde – vil gå til grunde.

Da jeg satte mig ned i dag for at skrive denne artikel, bad jeg min partner om med et enkelt ord at beskrive, hvordan det var at leve sammen med en academic. Ensomt, lød hendes svar.

FORFATTEREN: Caroline Blyth

er lektor i religion ved University of Auckland.

Erasmus af Rotterdam tog fejl: Det er ikke kvinder, vi ikke kan leve med og heller ikke kan leve uden – men derimod academics...

Havde den lærde Erasmus, som tillige var katolsk præst, selv været gift – og det var der ved Gud mange af hans præstekolleger, der var, på trods af forbuddet – ville hans kone utvivlsomt have givet mig ret. Min egen hustru, Julie, en lysende begavet fysioterapeut, ville også være enig i det udsagn, for så vidt det gælder undertegnede postmoderne universitetslærer.

Eller, det håber jeg. Samtidig er jeg dog bange for, at der er flere ting, hun godt kunne være foruden, end omvendt.

For hvilke ofre må hun bære, for at "leve med" en academic?

Mine bøger og vaner

Efter 14 års ægteskab ved jeg nogenlunde, hvad hun må leve med: først og fremmest stort set alt, hvad jeg ragede til mig som studerende. Der er de materielle ting, selvfølgelig, som fx bøger. (Vi flyttede i sommer, og jeg pakkede og slæbte flere end 40 kasser med bøger, som jeg absolut ikke kunne undvære, men samtidig var helt klar over, jeg aldrig kommer til at læse.) Så er der tøj. (Selv om der er gået 30 år, siden jeg forsvarede min afhandling, ligner jeg stadigvæk en, der køber sit tøj på et lagersalg.) Og musikken. (Vores børn har gjort mig bekendt med Lindsey Stirling og Fall Out Boy, men jeg er stadig til Springsteen og U2).

Mere problematiske er de immaterielle ting, som jeg ikke kan skille mig af med. Vaner, for eksempel. Når Julie får fyraften fra plejehjemmet, gør hun som de fleste andre: Hun lader sit arbejde ligge (omend det er begyndt at ændre sig, efter hun er blevet afdelingsleder for genoptræningen). Men for mig er tanken om at lade arbejdet ligge lidt som at jonglere med kegler på en ethjulet cykel. Det er flot, men hvad

må ofre sig

skal det gøre godt for? Mit arbejde, som min hustru og mine børn udmærket ved, følger med, uanset hvor jeg befinder mig – herunder i sofaen, på badeværelset eller, for det meste, ved køkkenbordet.

Realitetstjek i køkkenet

Det er også i køkkenet, at jeg får udmålt distancen mellem det akademiske liv og det virkelige liv. Julie fortæller historier fra sit arbejde: ældre patienter, der kæmper med deres gamle, udslidte kroppe eller deres gamle, forvirrede hjerner. Jeg lytter til hendes beretninger om familiemedlemmernes jubel, når det lykkes for en, de holder kær, at tage et par famlende skridt, og deres bekymringer for, om sundhedsforsikringen nu også kan give råd til et par til. Jeg beundrer hendes utrættelige indsats for at få arbejdsgiverens og patienternes krav til at gå op, hvordan hun går på line for at holde fast i produktivitetstallene på den ene side og sine etiske standarder på den anden. Og jeg lukker øjnene, når hun fortæller, hvordan hun møder på arbejde om morgenen og finder sengen til den patient, hun vaskede aftenen før, tom.

Misforstå mig ikke: Jeg havde forladt academiens skønne haver for længst, hvis jeg ikke samtidig havde troet, at der var en masse gode og vidunderlige ting, der også voksede der. Men mit liv sammen med en, som ikke er universitetslærer, er en konstant påmindelse om, at disse haver har det med til tider at ligne væksthuse – fulde af besynderlige, ofte kunstigt skabte sammenfiltringer – når de ikke lader sig trimme af realiteten.

FORFATTEREN: Robert Zaretsky er professor i historie ved University of Houston. Hans seneste bog er *Boswell's Enlightenment* (2015).

Singlen: 'Konservativt heteroseksuelt set-up

Da jeg var ved at skrive min ph.d. færdig, delte jeg lejlighed med en skolelærer. Hun forstod slet ikke de rytmer, jeg følte mig tvunget til at holde for at kunne færdiggøre en 250-siders afhandling. Samtidig med at jeg knoklede med en undervisningsbyrde svarende til en fuldtidsstilling med administrationen oveni som en ekstra fornøjelse.

Oftede sad jeg fredag aften og arbejdede indtil kl. 4 om morgenen, hvorefter jeg sov indtil et godt stykke over middag i weekenderne – for så at tage ind på kontoret igen og blive der indtil sent. Jeg kunne næsten fysisk mærke bofællens misbilligelse af den ikke-eksisterende balance mellem arbejde og fritid i mit liv.

Jeg indrømmer også, at jeg var frygtelig at leve sammen med i den periode. I ren distraktion kunne jeg gå fra dynger af vådt vasketøj på badeværelset, jeg fandt kun sjældent tid til at støvsuge, og ofte drak jeg det sidste af hendes mælk efter de sene nattesessions ved computeren og glemte at købe ind og erstatte det.

En partner forpligter

Inderst inde er vi forskertyper ret nidkære. Mange af os er drevet af en sygelig trang til at forfølge en tanke helt til ende, hvor obskur den så må være; vi graver, og vi graver, tilskyndet af en eller anden idé, og vi bliver ved i årevis, ofte på bekostning af vores helbred, velvære og forhold. Vi har næsten alle sammen svært ved helt at give slip på arbejdet (jeg har kolleger, som tilstår, at de har ph.d.-afhandlinger med som strandlæsning på ferien). Denne tendens mod arbejdsnarkomani er grunden til, at jeg for det meste (undtagen det år, jeg selv lejede et værelse ud) har boet alene, efter jeg er blevet ansat. Jeg kan lide at have mit eget. Jeg kan lide, at jeg ikke behøver at holde op med at læse et spændende kapitel for at snakke om, hvad vi skal have til aften.

Men det er også en forsvarsmekanisme at ville leve for sig selv. At flytte sammen med en partner forpligter massivt – så er man på vej mod ægteskab og måske også

børn. I baghovedet ved jeg som heteroseksuel kvindelig academic, at det i den grad kommer til at gå ud over min karriere, hvis jeg får en partner og børn. At finde en, som er villig til at gøre plads til mit akademiske arbejde, har vist sig vanskeligt, og det er sværere for mig at tænke på, hvordan jeg kunne få et forhold til at fungere, end det er for mig helt at se bort fra det aspekt i mit liv.

Academia passer til gifte mænd

Karrieren som universitetslærer føles ofte som noget, der er tilrettelagt efter meget konservative, gifte mænd i et heteroseksuelt set-up. Der er meget lidt forståelse på universiteterne – på det strukturelle niveau – for, at mange kvinder, der arbejder i den akademiske verden, også har omsorgsforpligtelser, som gør det enormt svært at hellige sig arbejdet fuldt ud. Jeg har set kvindelige kolleger med børn kæmpe for advancement til lige løn. Der stilles spørgsmålstegn ved deres engagement, når produktiviteten falder efter barsel, eller når de ikke kan deltage tilstrækkeligt i arrangementer efter arbejdet, fordi de skal hente børn, eller når de siger nej til lange ophold hjemmefra for at fremme universitetets internationaliseringsstrategi.

Indtil videre er jeg tilfreds med at dyrke mine egne intellektuelle tvangstanke. Men det ville være en lettelse, hvis universiteterne reformerede deres krav og strukturer, så jeg kan begynde at tro på, at et lykkeligt kærlighedsforhold, en samboende kæreste og en familie ikke er ensbetydende med deroute for min karriere.

FORFATTEREN: Katie Beswick er lektor i drama ved University of Exeter.

THE 20. oktober i Martin Aitkens oversættelse

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
Alt henvendelse: dm@dm.dk, telefon 3815 6676

Samliv med en uni-lærer

– er at leve med hans passion. Og som at bo sammen med en hund. ESSAY

Hvordan det er at være partner med en universitetslærer, er lidt som at spørge, hvordan det er at leve sammen med en hund. Selvfølgelig med de variationer, det betyder. Hunderacer er jo forskellige med deres særlige karakteristika og hundens individuelle personlighed, i lige dele. Sådan er det vel også med academics (eng.: universitetslærer).

Jeg kan forestille mig, at det at leve sammen med en filosof er noget andet end at leve sammen med en biologiforsker, hvis arbejde i stort omfang afhænger af laboratorieforsøg eller feltarbejde, med alle de praktiske forhold, der gør sig gældende der. Smider man personlighed ind i mixet, har man så pludselig lige så mange forskellige erkendelser, som der er academics. Gennem årene har jeg mødt et hav af universitetslærere med personligheder, der strakte sig over hele spektret, fra det frygtindgydende arrogante til det selvudslettende ydmyge.

Helt fra starten af vores forhold, stod det klart, at min partner var totalt drevet af sin trang til at finde svar på de biologiske spørgsmål, han stillede. Allerede dengang vidste jeg, at jeg var nødt til at kunne rumme dette drive igennem hele

vores liv sammen. Det har så også været tilfældet i mere end 40 år, og det har for det meste ikke været særlig svært, ikke mindst fordi jeg – uden selv at være universitetslærer – har lignende interesser. Jeg har fået nogle oplevelser med, som mit teenage-jeg aldrig kunne drømme om, heriblandt flere somre tilbragt i Arktis i nærkontakt med moskusokser, narhvaler og havfugle. Og på lidt mere betryggende afstand, isbjørne.

Ensomt på hjemmefronten

Omvendt har jeg også tilbragt mange måneder alene, mens min partner har fulgt sine forskningsinteresser overalt på jorden. Den sværeste tid har nok været dengang i 1980'erne, da vi havde tre børn under fem år, og han var rejst til den anden side af kloden i to måneder. Jeg havde selv et krævende fuldtidsarbejde og syntes, det var ufatteligt hårdt at få det hele til at gå op på hjemmefronten, selv om jeg fik hjælp af en fantastisk børnepasser. I de vanskelige uger, vi var adskilt, trak jeg store vekslers på en ellers forstående vennekreds.

I det daglige har vi hver især måttet tilpasse os de forskellige krav, der stilles i

forskellige perioder. Ligesom jeg selv, har vores børn accepteret deres fars behov for masser af alenetid, hvor han får fred til at tænke tanker og arbejde. Det har til tider lagt pres på familielivet, ikke mindst da børnene var små. Og det var ikke helt ualmindeligt, at vi blev smidt ud hjemmefra, når fjernsynet eller radioen kom på besøg.

Som i mange andre professioner har vi været nødt til at prioritere visse indslag i det akademiske år, men det mere end opvejes af de muligheder, der følger med, såsom at træffe interessante mennesker og være med til de fine middage. På et tidligt tidspunkt i vores forhold følte jeg mig forpligtet til at holde vores hjem åbent for gæsteforelæsere, sidenhen har jeg dog fundet ud af at være lidt mere selektiv med hensyn til, hvem vi tilbyder husly.

Nu er det sådan, at jeg rent faktisk bor sammen med både en hund og en academic. I begge tilfælde er det vist rimeligt at sige, at fordelene opvejer ulemperne. Men hvis jeg blev bedt om at vælge...

Anonym, lever sammen med en biolog.